ПРАЛЕТАРЫ ЎСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

Літаратура і мастацтва

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

№ 64 (1701) | Пятніца, 10 жніўня 1962 года | Цана 4 кап

У ГЭТЫМ НУМАРЫ

ПРАПАГАНДА МАСТАЦТВА І УНІВЕРСІТЭТЫ КУЛЬТУРЫ

Рэцэнзіі на новыя кнігі

Апавяданне З. Азгура

На зямлі Афганістана

Калі слухаеш расказ пра ветэрана, міжволі ўяўляеш сабе чалавека пажылога, амаль не ўбеленага сівізною. Але вось муляр Лена Ілюковіч — таксама ветэран, а ёй мінула толькі дваццаць год. І многія нават пажылыя людзі называюць яе Аленай Паўлаўнай. З першых дзён будоўлі Лена працуе на будаўніцтве новага вялікага хімічнага прадпрыемства — Гродзенскага азотнатукавага завода. Разам з дваццаццю чатырма іншымі членамі брыгады Уладзіміра Макарэвіча, камсамолка-ветэран заўсёды знаходзіцца там, дзе цяжэй за ўсё. У гэтыя дні брыгада самаахвярна працуе на пускавым аб'екце будоўлі, удзельнічаючы ў мантажы абсталявання рамонтна-механічнага цэха. А паслязаўтра разам з усёй краінай брыгада будзе святкаваць Дзень будаўніка.

Фота А. Дзітлава.

ФІЛЬМЫ ПРА БУДАЎНІЦТВА

Першага верасня на гарадскіх і сельскіх кінаўстаноўках рэспублікі пачнецца месячнік фільмаў па будаўніцтву.

Гледачам будуць прапанаваны хранікальна-дакументальныя і навукова-папулярныя кінакарціны «Буйнапанельнае домабудаванне», «Новае ў горадабудаўніцтве», «Сілікатныя будаўнічыя дэталі і канструкцыі», «Азеляненне савецкіх гарадоў», «15 мільёнаў кватэр», «Новае ў калгасным будаўніцтве», «Архітэктура Ленінграда», «Новыя сродкі механізацыі будаўніцтва» і іншыя.

Аб перадавых метадах, якія прымяняюцца на будоўлях Масквы і Ленінграда, расказвае навукова-папулярны фільм «Новае ў тынкавальных і малярных работах». Нагляднае ўяўленне аб новым эфектыўным будаўнічым матэрыяле дае кінакарціна «Папярэдне напружаны зборны жалезабетон».

Пытанням выкарыстання ў будаўніцтве розных відаў лёгкіх порыстых запаўняльнікаў — прыродных і штучных — прысвечан навукова-папулярны фільм «Лёгкія порыстыя запаўняльнікі». У дні месячніка будуць прагледжаны таксама кінакарціны «Комплексная брыгада на будаўнічай пляцоўцы», «Індустрыяльныя метады вырабу і мантажу сістэм прамысловай вентыляцыі», «Новае ў прамысловым будаўніцтве», «Газабетон» і інш.

Увішныя папы і бестурботныя атэісты

М. АЛЕКСЮТОВІЧ,
кандыдат філасофскіх навук, спец. кар. «Літаратуры і мастацтва».

ДУХАВЕНСТВА заўсёды праяўляла практычную кемлівасць, якой мог бы пазайздросціць не адзін спрактыкаваны махляр. Войны, забойствы, засухі, пажары — любыя стыхійныя бядоты і няшчасці людзей яно ўмее абарачваць на карысць сабе, ператвараючы ў крыніцу нажывы, узбагачэння. Факты? У фактах недахопу няма.

У пасляваенныя гады ў вёсцы Рандоўка Гомельскай вобласці штогод у ліпені веруючыя адзначаюць «свята», якое атрымала сімвалічную назву «Неапалімая купіна». Гэтае «свята» не значыцца ні ў адным царкоўным календары. Яго прыдумаў мясцовы свяшчэннік, выкарыстаўшы жахі і пакуты, выкліканыя вайной. У ліпені 1943 г. у Рандоўку прыбыў карны атрад немцаў. Жыхароў сагналі ў адзін з дамоў і вырашылі спаліць жыўцом за сувязь з партызанамі. Але партызаны нечаканай атакай разграмілі нямецкіх карнікаў і выратавалі людзей.

У гады Айчыннай вайны на акупіраванай тэрыторыі Беларусі гэта быў не такі ўжо рэдкі выпадак. Але як лоўка выкарыстаў яго «святы айцец»! Ён зараз жа перавёў усё на сваю папоўскую мову: маўляў, партызаны не самі выратавалі вёску, а дзякуючы яго святым малітвам у славу госпада бога. І вось цяпер, у памятны дзень, веруючыя штогод робяць вулічнае шэсце.

Раскажу яшчэ аб адной павучальнай гісторыі.

Гэта адбылося прыкладна у 1880 годзе. Сярод жыхароў вёскі Пацэвічы (цяпер калгас імя Калініна Мастоўскага раёна Гродзенскай вобласці) пранеслася чутка аб з'яўленні «духа святой Ганны», які па словах якогасьці фанатыка, папракаў прыхаджан за іх нявер'е. Па прапанове мясцовага папа на сродкі веруючых неўзабаве была пабудавана на гэтым месцы каплічка, названая імем «святой». Каплічка гэтая стаіць і па сённяшні дзень. У жніўні ў дзень фэсту да яе сходзяцца веруючыя з розных вёсак раёна і нават вобласці. У рэлігійным экстазе яны цалуюць камяні, да якіх калісьці быццам бы дакраналіся ногі «святой заступніцы» ў дзень яе таямнічага з'яўлення на зямлі, п'юць «святую ваду» з «гаючага» калодзежа і, зразумела, плацяць адпаведную ўзнагароду прыходскаму свяшчэнніку.

У мінулым годзе вырашылі спыніць жульніцтва і зняць каплічку з рэгістрацыі, але тады «святы айцец» і прыбліжаныя да яго фанатыкі пусцілі чутку, што каля царквы пахаваны савецкія воіны і партызаны, пачалі сцвярджаць, што сам па сабе гэты факт робіць святую абіцель месцам пакланення.

Магілы тут сапраўды ёсць, але ў іх тлеюць рэшткі эсэсаўцаў і паліцэйскіх. Вось гэта ўжо сапраўды кашчунства і глумленне з самых свяшчэнных пачуццяў савецкіх людзей. Але ў царквы сваё паняцце аб тым, што мы называем свяшчэнным, яно раўназначна пакланенню «залатому цяльцу». Грошы ж не маюць паху.

Вось так, прыстасоўваючыся да сучаснасці, царкоўнікі робяць усялякія захады, толькі б вывудзіць працоўныя грошы ў даверлівых людзей. Зварот да розных фетышаў і «святынь», маніпуляцыі з «абнаўленнем» абразоў — з'ява даволі пашыраная і ў наш час. А як жа: чым больш веры і страху перад караючай дзясніцай госпада, тым паўней становіцца царкоўная казна. А гэта галоўнае. Матэрыяльны дабрабыт заўсёды быў на першым месцы ў «служыцеляў бога».

У НАШАЙ КРАІНЕ вядзецца рашучая барацьба супраць рэлігіі і яе носьбітаў. Аднак яшчэ ў радзе выпадкаў атэістычная работа носіць фармальны характар і не прыносіць жаданых вынікаў. Фармалізм жа стварае спрыяльную глебу для дзейнасці царкоўнікаў і сектанцкіх прапаведнікаў.

Нельга лічыць, што людзі, у тым ліку і веруючыя, не бачаць і не разумеюць гэтага. Можна прывесці безліч фактаў, якія сведчаць, што іменна прагнасць папоў, ксяндзоў і іншых служыцеляў культу раскрыла вочы людзям на сапраўдную сутнасць рэлігіі. Паўстае пытанне, у чым жа справа, чаму ў такім выпадку, калі мець на ўвазе і нашу атэістычную прапаганду, чаму ўсё яшчэ трапляюць людзі ў павуцінне рэлігійных забабонаў? На гэтае пытанне коратка не адкажаш. Існаванне рэлігійных вераванняў абумоўлена цэлым комплексам аб'ектыўных і суб'ектыўных фактараў. Канкрэтныя прычыны аб'ектыўнага характару караняцца ў гістарычных, геаграфічных і сацыяльна-бытавых умовах жыцця людзей. Але нельга не ўлічваць і яшчэ аднаго фактару, ці, лепш сказаць, абставін. Больш дакладна, чым сказаў аб гэтым былы праваслаўны багаслоў А. А. Осіпаў, бадай, не скажаш. «...Цяпер людзі, — піша ён, — нярэдка трапляюць у сеткі рэлігійных забабонаў таму, што «пастыры» царквы і сектанты ўмеюць падысці да іх з улікам патрэб данага моманту і чалавечых перажыванняў, а грамадскасць і яе прадстаўнікі нярэдка задавальняюцца чэрствай разавасцю гутарак і асобных сустрэч з чалавекам».

Гэта правільна. Бывае так, што лектар прачытаў лекцыю, атэістычны вечар праведзены, у плане мерапрыемстваў пэўнай установы ставіцца слазутая «птушка» і лічыцца, што ўсё ўжо зроблена.

Так, напрыклад, здарылася ў Мастоўскім раёне. У 1960 годзе тут быў дадзен, так сказаць, «генеральны бой» сектантам. У РДК адбыўся нядрэнна падрыхтаваны атэістычны вечар і, як спачатку здавалася, дзве секты спынілі сваё існаванне. Але добрая ініцыятыва не была падхоплена і справу да канца не давялі. Апраўіўшыся ад першых «паражэнняў», сектанцкія важакі пачалі дзейнічаць асцярожней, больш гнутка. У выніку фармальна лічыцца, што абшчыны распаліся, а на самай справе яны існуюць.

Наколькі трывала звілі сабе гняздо ў Мастах сектанты, сведчыць такі факт, што толькі ў раённай бальніцы працуе 7 баптыстаў, сярод іх бухгалтар Аляксеева, сястра-гаспадыня Качнова, медсястра Даўгун. Два гады назад пытанне аб рабоце сярод веруючых абмяркоўвалася на сходзе пярвічнай партарганізацыі. Было вырашана за кожным сектантам «замацаваць» камуніста. І вось вынік: калі два гады назад было 4 баптысты, то цяпер іх 7. Галоўны ўрач бальніцы тав. Сарока разводзіць рукамі: «Спрабаваў я аднойчы пагаварыць са сваёй падшэфнай Качновай і асекся. Кажу ёй: Качнова, і ты верыш ва ўсю гэтую лухту ў той час, як мы камуністычнае грамадства будуем, спадарожнікаў запускаем у космас? А яна ў адказ: верыла і верыць буду. Ну, што ты з ёй зробіш?». Ці не дзіўна: чалавек з вышэйшай адукацыяй, камуніст не здолеў супрацьпаставіць сектанцы навуковыя аргументы, хоць бы са сваёй вобласці. Ён вырашыў разлічыцца з рэлігіяй, абвясціўшы яе проста «лухтой», сфабрыкаванай падманшчыкамі. І не дзіўна, што «асекся».

У лютым месяцы гэтага года з артыкулам аб становішчы спраў у бальніцы выступіла раённая газета «Шлях перамогі». І... таксама «асеклася». У Мастах не знайшлі патрэбным яе падтрымаць. Апошні час атэістычная работа ў раёне — трэба прама сказаць — кульгае.

Мне даводзілася гутарыць з сакратаром райкома партыі тав. Захаркам. Паводле яго слоў, у апошні час у Мастах сектанты «збіраюцца падпольна». Вядомы і каардынаты іх зборышчаў і тыя спосабы маскіроўкі, якія яны ўжываюць: у час маленняў у адным з пакояў на поўную магутнасць уключаецца «сатанінскае» вынаходства — радыёпрыёмнік, а ў другім пяюць і моляцца «божыя людзі». Не распалася абшчына і ў Ланцэвічах. Якія ж захады прымаюць атэісты раёна? А ніякіх.

Не весці барацьбу з рэлігіяй — азначае патураць ёй. Але ў камунізм мы зусім не збіраемся ісці пад руку з носьбітамі старадаўніх ідэй. Камуністычнае грамадства ўжо па самой прыродзе сваёй выключае такую форму свядомасці як рэлігія. А дзеля гэтага недастаткова абвясціць рэлігію «перажыткам мінулага», фармальна «раскласці» абшчыну або «закрыць» царкву. Трэба пераадолець тыя грамадскія фактары, якія здольны нараджаць рэлігійныя вераванні, узброіць людзей веданнем законаў развіцця прыроды і грамадства.

З гэтым, бадай, згодзіцца і пенсіянер Сямёнаў, няштатны лектар Мастоўскага райкома партыі, які, праўда, лічыць, што рэлігія поўнасцю ўжо сябе зжыла. «Рэстаўрацыі рэлігіі не адчуваем, — гаворыць ён. — Старыя паміраюць, а моладзь у нас няверуючая. І калі раней у раёне дзейнічала 6 семінараў атэістаў, дык цяпер тры. Няма «росту» веруючых».

Вядома, новае заўсёды перамагае старое. І ўсё ж старое яшчэ жыве сярод нас. Плятуць павуцінне сектанты, звоняць па нядзелях званы касцёлаў і цэркваў. І веруючы ідзе ў малітоўны дом, у царкву або ў касцёл. Няхай аб богу ў яго самыя няясныя ўяўленні, што мяжуюць з пантэізмам або фетышызмам, няхай догматы рэлігіі яго мала цікавяць, але калі ён ідзе — хоць бы нават па прывычцы — гэта павінна непакоіць нас. У божым храме ўсё разлічана на тое, каб у чалавека выключалася свядомасць і дзейнічалі выключна органы пачуццяў.

ЖЫЦЦЁ паказвае, што атэістычная работа не ўсюды і не заўсёды адпавядае патрабаванням часу. Нярэдка яе вядуць энтузіясты-адзіночкі або людзі выпадковыя. Бывае, замест прадуманай, сістэматычнай, мэтанакіраванай работы, на месцах займаюцца простым дэклараваннем, або — што яшчэ горш — адміністраваннем. Спашлёмся на прыклад, аб якім гаварылася вышэй.

Каплічка «св. Ганны» ў Пацэвічах, відаць, даўно ўжо стала «притчей во языцех» у Мастоўскім раёне. І вось, урэшце, выносіцца рашэнне: каплічку ўзарваць. Але ўзрываць не давялося — запярэчылі веруючыя. А чаму было б спачатку не правесці адпаведнай работы сярод іх?

А вось яшчэ адзін прыклад, які нельга абысці маўчаннем. У тым жа Мастоўскім раёне доўгі час дзейнічаў у вёсцы Рагозінцы ксёндз Мяноўскі Іван Браніслававіч. Доўгі час ашукваў веруючых католікаў, абяцаючы ім замест зямных даброт і радасцей царства нябеснае. Але рэальнае зямное жыццё ўнесла свае карэктывы. Змянілася свядомасць прыхаджан, «змянілася» яна і ў ксяндза. У 1954 годзе ён склаў з сябе духоўны сан, распісаўся ў сельскім Савеце з былой арганісткай касцёла Марыяй Белашэвіч і паехаў за мяжу. Не стаў задумвацца «святы айцец», што ён пастыр душ людскіх. Пакінуў ён і касцёл і прыхаджан, не пакінуў толькі таго, да чаго прагны «боскі род». Усё жыццё ён прапаведваў: «не клапаціцеся для душы сваёй, што вам есці, ні дзеля цела, у што апранууцца», а ад'язджаючы ў Польшчу ўгнаў дзве «пабеды», гружаныя каштоўнасцямі, і забраў з сабой семдзесят тысяч рублёў, якія сабралі веруючыя на рамонт касцёла.

Які гэта яркі факт, што можна было б выкарыстаць у атэістычнай рабоце сярод веруючых! І не толькі ў Мастах. Але атэісты раёна вырашылі, што пасля ад'езду ксяндза не патрэбна займацца антырэлігійнай работай: вера ў бога, маўляў, адамрэ сама па сабе. Ды здарылася не так, як думалі ў раёне. Дэлегацыя ад каталіцкага прыхода праз некаторы час прыйшла ў райвыканком прасіць сабе ксяндза. А калі ім адмовілі, яны самі прывезлі яго з Роўна. І нават пасля гэтага не былі зроблены адпаведныя вывады. Ксяндзу адмовілі ў прыпісцы. І толькі.

Дарэчы сказаць, мне здаецца, што такія факты маглі б паслужыць тэмай для роздуму пісьменніка. Аўтарытэт пісьменніка ў нас вельмі вялікі, да яго голасу прыслухоўваюцца мільёны людзей. І трэба, каб сярод пісьменнікаў Беларусі былі свае Галаны, сапраўдныя, палымяныя атэісты, якія мастацкім словам падводзілі б веруючых да навукова-атэістычнага светапогляду. Нашы пісьменнікі ў даўгу перад грамадскасцю, яны амаль не займаюцца антырэлігійнай тэматыкай. А тыя, хто аднойчы выступіў у друку па пытаннях рэлігіі, не заўсёды ў курсе справы. Так, у 1960 г. з'явіўся вадэвіль А. Радзівілава «Божы чалавек», які рэкамендаваўся для рэпертуару мастацкай самадзейнасці. Трэба сказаць, што гэты вадэвіль напісан без ведання сутнасці баптысцкага веравучэння. У ім, напрыклад, выведзены баптыст Халімон Галавешка, які распівае самагон. Блізкая да яго жанчына Сымоніха хрысціцца, называе Халімона «святым айцом». Але ж у сапраўднасці ўсё гэта аўтарскія домыслы: вядома, што ўжываць спіртное баптыстам забаронена, яны таксама не прызнаюць «крыжовага знамення», свайго прапаведніка называюць не «святым айцом», а «братам», або «старшым братам».

У гэтым артыкуле мне не проста хочацца папракнуць людзей, якія займаюцца атэістычнай прапагандай, у бездапаможнасці. Больш важным з'яўляецца высвеліць, адкуль яна ідзе. На многіх фактах жыцця, у тым ліку і ў час камандзіроўкі ў Мастоўскі раён па заданню рэдакцыі я глыбока пераканаўся: загана, характэрная для аўтара вадэвіля «Божы чалавек» — неглыбокае веданне сутнасці прадмета, — характэрна для многіх нашых атэістаў. Адсюль і бездапаможнасць іх, пры ўсім жаданні прынесці карысць і пры ўяўнай ваяўнічасці. Адсюль і няўменне выкарыстаць такія вось факты — нараджэнне новых свят, гісторыі ўзнікнення ўсялякіх капліц і «цудадзейных» мясцін і многае іншае. Адсюль і — што асабліва прыкра — няўменне па-сапраўднаму ўзяць усе гэтыя факты, прыклады на ўзбраенне прапагандыстаў, лектараў-атэістаў, работнікаў клубаў і дамоў культуры, настаўнікаў. Вось на што і хацелася б звярнуць асаблівую ўвагу чытачоў.

Нашы інтэрв'ю

КАРУНКАВЫ МАТЫЛЁК

Усё, што належыць загадзя ведаць карэспандэнту пра чалавека, да якога ідзеш браць інтэрв'ю, я ведала аб місіс Пер Лілі. Яна — сакратар Натынгемскага аддзялення Англійскага нацыянальнага камітэта дружбы з Савецкім Саюзам. Яе лічаць вельмі ўплывовай асобай (як гавораць за мяжой) у палітычных колах свайго горада. І яшчэ. У складзе англійскай дэлегацыі яна прымала актыўны ўдзел у рабоце Сусветнага кангрэса міру ў Маскве. Да нас у Мінск яна прыехала таксама як афіцыйны прадстаўнік — узначаліла дэлегацыю горада Натынгема. Натынгем — горад-друг Мінска. А місіс Пер Лілі — душа гэтай дружбы, яе маці, калі гаварыць вобразна. Усіх гэтых звестак, здавалася, зусім дастаткова для кароткага газетнага інтэрв'ю.

І ўсё ж мяне ахапіла пачуццё лёгкай трывогі, калі наша перакладчыца пастукала ў дзверы нумара гасцініцы «Мінск» і на англійскай мове спытала: «Да вас можна, місіс Лілі?» Размаўляць з грамадскімі дзеячамі замежных краін дасюль мне яшчэ не даводзілася. І я падрыхтавалася да стрыманай, магчыма, нават крыху дыпламатычнай гутаркі. Прыйдзецца, напэўна, вельмі прадумана і асцярожна задаваць пытанні, тым больш, што «па сакрэту» мяне папярэдзілі: прадстаўнікоў друку, па ўласнаму прызнанню, Пер Лілі любіць «толькі на значнай адлегласці...»

Такім чынам, я падрыхтавала сябе да афіцыйнай сустрэчы, якая не абяцала шчырай, непасрэднай размовы. А праз момант ад усёй гэтай падрыхтоўкі не засталося і знаку. Нам насустрач выйшла жанчына, якую адразу ж захацелася назваць не «місіс», а проста «таварыш Пер». Думаю, што гэтыя словы заменяць самыя яркія эпітэты да характарыстыкі з першага позірку. І прастата, і сардэчнасць, і нешта такое «наша», такое «сваё», што ўгадваецца нават з поціску рукі.

А што датычыць «нелюбві да прадстаўнікоў прэсы», гэта таксама было, напэўна, значна перабольшана. Бо Пер Лілі не прымусіла мяне нават шукаць у сваім блакноце загадзя падрыхтаваныя пытанні.

— Вас цікавяць мае ўражанні аб Кангрэсе міру? — першай пачала яна размову. — Ведаеце, што мяне найбольш уразіла? Аднадушнасць! Прызнацца, я не чакала, што такія розныя па свайму светапогляду, па палітычных і рэлігійных пераканаsuccах людзі здолеюць знайсці агульную мову. Ды яшчэ як знайсці! Толькі пяць чалавек устрымалася ад галасавання за рэзалюцыю кангрэса. Пяць — з некалькіх тысяч. Я лічу, што гэта вялікая, гістарычная перамога справы міру.

Што датычыць нашай, англійскай дэлегацыі, дык яна ў мініяцюры адлюстравала, бадай, усе адценні палітычнай барацьбы партый у краіне. Былі сярод нас і пацыфісты і квакеры. І тым не менш, калі размова ішла аб міры, мы ўсе адчувалі сябе перш за ўсё жыхарамі адной планеты. Планеты, над якой навісла страшэнная небяспека.

А вы чулі пра тых трох англічан, якія выйшлі на Красную плошчу з нейкімі дзіўнымі надпісамі на транспарантах? Запэўніце чытачоў газеты, што гэтыя людзі не маюць ніякіх адносін да англійскай дэлегацыі. Гэта, ну як бы на рускай мове сказаць, адшчапенцы або лепш сказаць адкіды. На Краснай плошчы іх сустрэлі рускія жанчыны вельмі ветліва, бо яны ж не маглі зразумець, што там напісана на транспарантах, запрасілі англічан прыехаць на Першае мая, калі будзе ўсеагульная дэманстрацыя на плошчы. Давялося недарэчным «дэманстрантам» хуценька згарнуць свае «ваяўнічыя» лозунгі і схавацца далей ад людскіх вачэй.

А назаўтра брытанскае радыё паведаміла: «На Краснай плошчы адбылася грандыёзная дэманстрацыя».

Пер Лілі засмяялася.

Я ў гэтую хвіліну вельмі пашкадавала, што пяро не валодае ўласцівасцямі магнітафона. І што потым я не здолею перадаць чытачам адценняў гэтага смеху, такога з'едлівага, такога знішчальнага.

У заключэнне размовы аб кангрэсе я запыталася: які пункт погляду на раззбраенне самы папулярны ў Англіі? Місіс Пер Лілі крыху задумалася, а потым адказала:

— Бадай што той, які выстаўляюць у нас квакеры: мы павінны ажыццявіць раззбраенне ў сваёй краіне, незалежна ад таго, што зробяць у гэтым напрамку ўрады іншых краін. Асабіста я думаю, што гэткі погляд вядзе да неразумення. Але так думаюць многія брытанцы і не лічыцца з імі нельга.

— Што я думаю аб вашым горадзе, аб Мінску? Ведаеце, я баюся быць занадта сентыментальнай, але калі я пачынаю гаварыць пра Мінск, мне хочацца выказаць свае пачуцці толькі такімі словамі: «Мінск — гэта мой другі дом». Я люблю яго так, як люблю Натынгем. Люблю таму, што за кожным прыгожым будынкам бачу мінулае вашага горада, разумею, якою цаною дасталася гораду сённяшняя прыгажосць.

Гісторыя дружбы Мінска і Натынгема не такая простая, як гэта можа здацца на першы погляд. Гадоў дзесяць назад, калі мы атрымалі першае пісьмо з Мінска, у горадзе быў мэр — не вельмі вялікі прыхільнік Савецкага Саюза. Ён нават не давёў да ведама грамадскасці прапанову мінчан устанавіць цесныя сяброўскія сувязі паміж двума гарадамі. Пачуцці простых людзей былі зняважаны, і нашаму мэру, як у вас, у рускіх гавораць, не паздаровілася.

Цяпер у нас другі мэр, сэр Сідней Хіл, олдэман — бацька горада, як мы яго называем. Гэта зусім іншы чалавек, шчыры сябра савецкага народа. Мы прывезлі запісанае на плёнку прывітанне ад яго мінчанам. Адсюль павязём прывітанне вашага мэра натынгемцам.

Хочацца расказаць мінчанам пра аднаго садоўніка з Натынгема — Хары Уіткрофта. У падарунак вашаму батанічнаму саду ён абяцаў прыслаць 50 гатункаў руж. Англійскія ружы будуць цвісці ў Мінску. Цудоўна, праўда?

А яшчэ мы прывезлі паэму, напісаную нашым мясцовым паэтам аб Мінску. Натынгемскі кампазітар напісаў да яе музыку. Так што, бачыце, дружба нашых гарадоў ідзе па самых разнастайных каналах, у тым ліку і творчых. Аб гэтым факце, напэўна, цікава будзе паведаміць чытачам газеты «Літаратура і мастацтва». Запішыце абавязкова, — просіць Пер Лілі.

І я выконваю яе просьбу, запісваю. А яна (калі ўжо гаворка зайшла пра паэзію) ніяк не магла ўстрымацца, каб не пахваліцца сваёй радасцю. У 13-гадовай прыёмнай дачкі місіс Пер Лілі — Мавоніен па прыездзе ў Савецкі Саюз раптам «прарэзаўся паэтычны талент». Яна пачала пісаць вершы. Не верыце? Калі ласка, паслухайце. Місіс Пер уключыла магнітафон. Вершы дзяўчынкі аб Савецкім Саюзе, аб Мінску запісаны на магнітафонную плёнку. З дапамогаю перакладчыцы Пер Лілі перадае іх змест, і зноў так своеасабліва, так непасрэдна смяецца, каменціруючы кожны радок, што я яшчэ раз пашкадавала: чаму пяро не валодае ўласцівасцямі магнітафона. Што датычыць паэтычных якасцей вершаў, то аб іх меркаваць цяжка без ведання англійскай мовы. Маці гаворыць, што гэта «цудоўныя, незвычайныя вершы», і прыйдзецца паверыць ёй на слова. А вось іх напрамак, іх палітычны змест, калі можна так сказаць, не выклікае сумнення. Мяркуйце самі:

Прывозьце сваіх тат і мам у
Савецкі Саюз,
Гэта не вельмі дарага і
не вельмі далёка.
Прыязджайце ў Савецкі Саюз...
Не слухайце, што гаворыць
англійскае радыё,
Быццам на Краснай плошчы
кожны дзень
сядзячыя забастоўкі.
Прыязджайце ў Савецкі Саюз...
Тут нядаўна быў кангрэс.
Людзі свету гаварылі
пра мір,
А мы падаравалі Хрушчову
натынгемскія карункі.
Прыязджайце ў Савецкі Саюз...

Карункі, падараваныя Хрушчову, — гэта ўжо дзіцячая фантазія. Але маленькі белы карункавы матылёк (чамусьці здаецца, што гэта сімвал горада Натынгема), што прымацавала да маёй сукенкі місіс Лілі, таварыш Пер, як назвала я яе ў думках, — будзе заўсёды для мяне ўвасабленнем добрых пачуццяў простых людзей Англіі да нашай краіны, да нашага горада.

— Што перадаць чытачам «Літаратуры і мастацтва» ад вашага імя? — спытала я на развітанне.

— Давайце лепш я сама напішу некалькі слоў.

І місіс Пер Лілі напісала:

To the readers of Literature and Art
let us strengthen our ties
for Friendship and Peace
The Pen is mightier
than the Sword.
Pearl Lilley

«Чытачам «Літаратуры і мастацтва». Давайце мацаваць дружбу і мір. Пяро мацней за меч».

А. УЛАДЗІМІРАВА.

— Мінск — мой другі дом, — гаварыла Пер Лілі.
Якраз у гэты момант наш фотакарэспандэнт Уладзімір Крук і зрабіў здымак. Юная паэтэса Мавоніен (злева) і другая дачка Пер Лілі Антуанет толькі што вярнуліся з прагулкі па горадзе. Але і яны яшчэ раз залюбаваліся цудоўнай панарамай беларускай сталіцы...

З кінакамерай па рэспубліцы

«Савецкая Беларусь» № 20

Мінская студыя навукова-папулярных і хранікальна-дакументальных фільмаў выпусціла на экраны рэспублікі чарговы, дваццаты нумар кіначасопіса «Савецкая Беларусь». Першыя два сюжэты гэтага нумара прысвечаны 80-годдзю з дня нараджэння народнага паэта БССР Янкі Купалы.

...На Мінскім падшыпнікавым заводзе звычайны працоўны дзень. Выдатна прайшоў ён, напрыклад, у ветэрана завода шліфоўшчыка Уладзіміра Маёрава. Паўтары нормы выдадзена на кожным з двух абслугоўваемых ім станкоў. А калі падлічыць, колькі далі звыш нормы сёння ўсе рабочыя, атрымаецца вялікая лічба. І так кожны дзень. Вось чаму хочацца верыць: дзесяткі тысяч звышпланавых падшыпнікаў, якія абяцаў сёлета даць завод, краіна атрымае абавязкова. Аб працоўных буднях Мінскага падшыпнікавага завода расказвае кіначасопіс.

У сельскіх гледачоў асаблівую цікавасць выклічуць кінакадры, знятыя ў сельгасарцелі «1-е Мая», што на Случчыне.

У кіначасопісе расказваецца таксама аб кубінскіх студэнтах, якія вучацца ў Беларускім універсітэце імя Леніна, аб спартыўным свяце, якое праводзілася на мінскім стадыёне «Дынама» ў гонар 18-й гадавіны вызвалення сталіцы Беларусі, аб выстаўцы-продажы твораў дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва ў Мінскім магазіне-салоне.

К. РАМАНОЎСКІ.

ДЛЯ СЕЛЬСКІХ ГЛЕДАЧОЎ

Днямі з гастрольнай паездкі па Віцебскай вобласці вярнуліся артысты Беларускага драматычнага тэатра імя Якуба Коласа.

На працягу трох тыдняў яны пабывалі больш чым у дзесяці глыбінных раёнах і далі за гэты час каля 60 прадстаўленняў. Майстры мастацтваў таксама аказвалі вялікую практычную дапамогу самадзейным драмкалектывам.

У гэтым годзе для сельскіх працаўнікоў Беларусі тэатр даў ужо звыш 200 выязных спектакляў.

(БЕЛТА).

Здымак гэтага аўтамабіля-асілка ўжо з'яўляўся на старонках друку. Але тады магутны БелАЗ-540 яшчэ не выходзіў за межы тэрыторыі Беларускага аўтамабільнага завода, у цэхах якога ён створаны. А зараз ён як гаспадар рухаецца па вуліцах Мінска. І, нібы аддаючы даніну павагі сабрату-волату, саступаюць яму дарогу іншыя машыны.

Фота М. РУБІНШТЭЙНА.

ПЕРАМОЖЦЫ СПАБОРНІЦТВА

На сумесным пасяджэнні калегіі Міністэрства культуры БССР і прэзідыума Беларускага рэспубліканскага камітэта прафсаюза работнікаў культуры падведзены вынікі спаборніцтва прадпрыемстваў і арганізацый міністэрства за другі квартал.

Сярод прадпрыемстваў паліграфічнай прамысловасці пераможцамі ў спаборніцтве прызнана Пінская гарадская друкарня (дырэктар Е. Гулевіч, сакратар партарганізацыі Г. Пракоф'еў, старшыня фабкома М. Чахоцкі). Работнікі друкарні перавыканалі план па ўсіх паказчыках. За калектывам зноў пакінуты пераходны Чырвоны сцяг Міністэрства культуры БССР і БРК прафсаюза работнікаў культуры. Адначасова калектыў перадавікоў адзначаны першай прэміяй.

Другая грашовая прэмія ўручана Бабруйскай гарадской друкарні (дырэктар В. Валько, сакратар партарганізацыі І. Іомдзін, старшыня фабкома І. Альшанскі).

Адзначана добрая работа фабрыкі «Палесдрук» (дырэктар К. Чайкун), Віцебскай абласной друкарні (дырэктар М. Ястрабаў), фабрыкі афсетнага друку (дырэктар М. Бязоўскі), Гродзенскай абласной друкарні (дырэктар З. Лосеў), Мінскай абласной друкарні (дырэктар В. Лейбін), Баранавіцкай гарадской друкарні (дырэктар Е. Барада).

Пераходны Чырвоны сцяг Міністэрства культуры і БРК прафсаюза работнікаў культуры і грашовая прэмія ўручаны аддзелу кінафікацыі Гомельскага абласнога ўпраўлення культуры (начальнік упраўлення Э. Гладковіч, начальнік аддзела Д. Мурзо).

Другія грашовыя прэміі атрымалі: Клімавіцкі раённы аддзел культуры (загадчык Н. Шэх), мікалаеўскі кінатэатр «Чырвоная зорка» (дырэктар М. Рысенскі).

За поспехі ў рабоце прэміраваны таксама Клімавіцкі раённы аддзел культуры. Адзначана добрая работа кінатэатраў: слуцкага «Беларусь» (дырэктар А. Чарнякова), віцебскага «Мір» (дырэктар Г. Ільеў), мінскіх «Дзіцячы» (дырэктар Ф. Люцко) і «Камсамолец» (дырэктар В. Гарбовіч), пінскага кінатэатра «Дружба» (дырэктар М. Бузіна).

І сярод работнікаў кніжнага гандлю ёсць маякі. Пяты раз прысуджаецца пераходны Чырвоны сцяг Міністэрства культуры БССР і БРК прафсаюза работнікаў культуры і першая грашовая прэмія Мінскаму магазіну навукова-тэхнічнай кнігі № 13 (дырэктар Л. Сарочкін, сакратар партыйнай арганізацыі І. Аўрамаў, старшыня мясцкома А. Юмашаў).

Трэцюю грашовую прэмію атрымаў Мінскі кніжны магазін № 5 (дырэктар А. Юмашаў).

Добра працавалі ў другім квартале работнікі Брэсцкай кнігарні № 5 (дырэктар М. Клопава) і Баранавіцкага магазіна № 6 (дырэктар Е. Буланава).

Міністэрства культуры БССР і БРК прафсаюза работнікаў культуры заклікаюць усіх работнікаў прадпрыемстваў і ўстаноў культуры яшчэ шырэй разгарнуць сацыялістычнае спаборніцтва за выкананне плана чацвёртага года сямігодкі.

БАРАДЗІНО Ў МАСТАЦТВЕ

У Дзяржаўнай бібліятэцы БССР імя Леніна адкрылася вялікая выстаўка «Айчынная вайна 1812 года ў творах мастацтва». Цэнтральнае месца на ёй займаюць рэпрадукцыі твораў выяўленчага мастацтва, прысвечаныя Барадзінскай бітве. Тут карціна Кіўшанкі «Ваенны савет у Філях», карціна «Канец Барадзінскай бітвы» Верашчагіна, графічныя работы Шмарынава, Сярова. Творы жывапісу і графікі ўзнаўляюць эпізоды пажару Масквы, гераізм рускіх партызан. На стэндах матэрыялы аб праслаўленай партрэтнай «галерэі 1812 года» Зімняга палаца, ілюстрацыі савецкіх мастакоў да рамана Л. Талстога «Вайна і мір», рэпрадукцыі помнікаў, пастаўленых на Барадзінскім полі і ў Смаленску, скульптурныя партрэты Кутузава і Барклая дэ Толі. Спецыяльны раздзел прысвечан рускай карыкатуры часоў Айчыннай вайны 1812 года. Тут работы Венецыянава, Іванова, Церабнёва. Усяго на выстаўцы экспануецца каля 90 твораў выяўленчага мастацтва. Кнігі, ноты, артыкулы з часопісаў расказваюць пра ўвасабленне тэмы гераічнай барацьбы рускага народа ў музыцы, тэатры, кіно. На стэндах — партытура урачыстай уверцюры Чайкоўскага «1812 год», урыўкі з оперы Пракоф'ева «Вайна і мір», опера Глуха «Дзяніс Давыдаў», артыкулы аб оперы Багатырова «Надзея Дурава», народныя песні.

Маляўнічыя ілюстрацыі расказваюць аб тым, што рыхтуецца экранізацыя эпапеі Л. Талстога «Вайна і мір».

ЗЕМЛЯКІ-КРАСНАПАЛЬЧАНЕ

Землякам — вядомым рэвалюцыянерам, героям грамадзянскай і Вялікай Айчыннай войнаў, пісьменнікам і дзеячам мастацтва прысвечаны цікавы і змястоўны стэнд, які зрабілі работнікі Краснапольскай раённай бібліятэкі. Тут змешчаны фотаздымкі і падрабязныя біяграфіі землякоў Краснапольшчыны: вядомага доменшчыка Расіі, рэвалюцыянера - бальшавіка Міхаіла Канстанцінавіча Куракі, аднаго са слаўных 26 бакінскіх камісараў Якава Давідавіча Зевіна, Герояў Савецкага Саюза Міхаіла Антонава, Ісака Ваксмана, Івана Варапаева, Аляксея Цюльгі, Апанаса Шамянкова. Матэрыялы стэнда расказваюць аб жыцці, літаратурнай і журналісцкай дзейнасці рускага савецкага пісьменніка і гісторыка Міхаіла Брагіна, беларускага празаіка Міколы Ткачова, паэта Аляксея Пысіна, заслужанага дзеяча мастацтва БССР Аляксандра Грубе і інш.

Стэнд «Нашы землякі-краснапальчане» — хвалюючае апавяданне аб выдатных людзях роднага краю. Работнікі бібліятэкі склалі спіс літаратуры — «Што чытаць пра нашых землякоў». Краязнаўчы куток папаўняецца матэрыяламі аб мінулым і сённяшнім дні Краснапольшчыны.

Цяпер бібліятэка рыхтуецца адзначыць у верасні гэтага года 90-годдзе з дня нараджэння свайго земляка, вучонага-металурга М. К. Куракі.

Б. ФІРШТЭЙН.

ТРЫБУНА ПРАПАГАНДЫ МАСТАЦТВА

Л. ДРОБАЎ,
навуковы супрацоўнік Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору Акадэміі навук БССР

МАРАЛЬНЫ кодэкс будаўніка камунізма патрабуе ад савецкага чалавека не толькі добрых паводзін у быце, добрай працы, але і вялікай агульнай культуры. Адной з састаўных частак культуры з'яўляецца мастацтва, якое трэба ведаць і разумець.

Як гэта ні крыўдна, але яшчэ і цяпер сустракаюцца людзі, якія не могуць адрозніць жывапіс ад графікі, звычайны малюнак алоўкам ад гравюры, барэльеф ад круглай скульптуры і г. д., не гаворачы ўжо пра тое, што гэтыя людзі зусім не ведаюць, што такое «эскіз», «эцюд», «падмалёвак», «станковая карціна». Гэта асабліва кідаецца ў вочы, калі вядзеш гутарку альбо чытаеш лекцыю ў некаторых універсітэтах культуры. Пажылыя людзі часам задаюць такія недарэчныя пытанні, якія могуць выклікаць усмешку не толькі ў спецыяліста, але і ў звычайнага школьніка.

Няцяжка зразумець гэтых людзей. У свой час у школе ці ў вышэйшай навучальнай установе яны альбо не цікавіліся пытаннямі мастацтва, альбо не мелі магчымасці з ім пазнаёміцца. Але так ці інакш, недахопы ў сваім выхаванні трэба ліквідаваць. Вось для гэтага і створаны ў нашай краіне універсітэты культуры, якія праводзяць вельмі карысную і вельмі важную работу.

Мне даводзілася многа ездзіць па рэспубліцы і выступаць з лекцыямі па выяўленчаму мастацтву ва універсітэтах культуры. Хочацца на старонках газеты падзяліцца сваімі ўражаннямі аб тым, як гэтая справа наладжана ў нас, выказаць свае меркаванні і некаторыя крытычныя заўвагі, якія на маю думку памогуць нашым універсітэтам.

Перш за ўсё аб тым, ці цікавяцца слухачы народных універсітэтаў выяўленчым мастацтвам? Я б сказаў, што вельмі цікавяцца. Мне давялося перажыць шмат вельмі прыемных хвілін, калі я бачыў, што людзі, якія, бадай, удвая старэй за мяне, сядзелі і ўважліва слухалі мае тлумачэнні. Але я заўважыў і другое. У тых ведах, якія атрымоўваюць слухачы універсітэтаў, амаль **няма ніякай сістэмы.** Ды і адкуль яна будзе, гэтая сістэма, калі слухачам, якім не хапае элементарных ведаў аб выяўленчым мастацтве, раптам пачынаюць тлумачыць, што такое вобразны лад альбо ідэйная мэтанакіраванасць і мастацкія асаблівасці таго ці іншага твора. Зразумела, што гэта толькі збівае з панталыку слухачоў, уносіць непатрэбны сумбур у іх веды. Чаму ж так атрымліваецца? Кіраўнікі некаторых універсітэтаў культуры вельмі добрасумленна выконваюць план па колькасці лекцый, але мала цікавяцца тым, ці даюць гэтыя лекцыі сістэматычныя веды.

Нярэдка бывае прыкладна так. Прыязджае ў раённы альбо абласны цэнтр лектар з Мінска з падрыхтаванай лекцыяй па аднаму якому-небудзь вузкаму пытанню. Мясцовыя кіраўнікі універсітэта імкнуцца «выкарыстаць» гэтага лектара як мага «паўней». Спешна арганізоўваюцца лекцыі ў самых нечаканых месцах, для самай нечаканай аўдыторыі, незалежна ад таго, падрыхтаваны слухачы для ўспрыняцця гэтай лекцыі альбо не. Зусім зразумела, што карысці ад такой лекцыі мала. Часам бывае і так, што кіраўнікі прадпрыемстваў ці ўстаноў, дзе павінны быць прачытаны лекцыі, нават не ведаюць, з якой мэтай едзе да іх лектар.

Раскажу пра адзін з такіх прыкладаў. Гэта было ў адным з раённых цэнтраў Брэсцкай вобласці. Па даручэнню рэспубліканскага Таварыства па распаўсюджванню палітычных і навуковых ведаў я прыехаў туды, каб правесці чарговую лекцыю ў мясцовым універсітэце культуры. Тэма маёй лекцыі была «Рускі жывапіс другой паловы XIX стагоддзя». Прадстаўнікі раённага аддзялення таварыства прынялі мяне надзвычайна ветліва і накіравалі чытаць лекцыю... на мясцовую аўтабазу. Я далікатна заўважыў, што шафёрам, мабыць, патрэбна прачытаць перш за ўсё лекцыю аб тым, як глядзець і разумець творы выяўленчага мастацтва і толькі пасля пераходзіць да гісторыі мастацтва. Са мной ахвотна пагадзіліся. І вось я на аўтабазе. Начальнік аўтамабільнага транспарту спытаў:

— Дык якая тэма вашай лекцыі?

Я адказаў, што буду тлумачыць людзям пра тое, як глядзець, разумець і ацэньваць творы жывапісу, скульптуры і графікі.

Начальнік скептычна паківаў галавою і дадаў:

— Ведаеце, нам такая лекцыя не зусім падыходзіць. Нам лепей бы прачытаць для шафёраў лекцыю аб шкоднасці алкагольных напіткаў.

Я запярэчыў, маўляў, разбірацца ў творах выяўленчага мастацтва нікому не шкодна.

— Яно то так, але ж ёсць пытанні, якія трэба вырашаць больш тэрмінова, — адказаў начальнік.

Агульнымі з сакратаром партыйнай арганізацыі намаганнямі мы пераканалі начальства ў неабходнасці распаўсюджвання мастацкіх ведаў. І лекцыя адбылася...

У прасторны, добра абсталяваны чырвоны куток (які лепш было б назваць клубам), адзін за адным ішлі шафёры. Крытычна агледзеўшы мяне з ног да галавы (маўляў, пра што тут будзе гаварыць сталічны лектар), расселіся па лаўках. Але, калі я пачаў расказваць пра выяўленчае мастацтва ды яшчэ і суправаджаць свой расказ паказам рэпрадукцый з лепшых мастацкіх твораў, відно было, што людзі слухаюць вельмі ўважліва. Паступова ў пакоі сабралася многа народу. І калі я закончыў лекцыю, людзі шчыра падзякавалі мне за праведзеную гутарку.

На першы погляд, здаецца, усё адбылося, як і мае быць. Але я не адчуваў маральнага задавальнення ад прачытанай лекцыі. Бо можна ж было зрабіць усё значна лепш. Мясцоваму кіраўніцтву аддзялення Таварыства па распаўсюджванню палітычных і навуковых ведаў патрэбна было толькі праявіць некаторую зацікаўленасць. Не на вышыні аказалася і кіраўніцтва аўтабазы, якое недаацэньвае культурных запатрабаванняў сваіх рабочых.

Альбо вось яшчэ прыклад. У адным з рабочых клубаў (дарэчы ў гэтым жа горадзе) перад пачаткам лекцыі загадчык клуба аб'явіў, што цяпер таварыш Іваноў прачытае лекцыю аб шкоднасці рэлігійных забабонаў. Я адказаў, што ніякі я не Іваноў, і што пытаннямі навуковага атэізму не займаюся, і што чытаю лекцыі па выяўленчаму мастацтву. У клубе падняўся рогат. Малады загадчык клуба засаромеўся. Пазней высветлілася, што ў клубе мелася правесці лекцыю на атэістычную тэму. Але лектар дзесьці затрымаўся. І таму ў клуб тэрмінова камандзіравалі мяне, не папярэдзіўшы пры гэтым загадчыка клуба.

Такіх прыкладаў неарганізаванасці ў рабоце можна прывесці шмат. Але не гэтым вызначаецца кіраўніцтва лекцыйнай работай на перыферыі. У большасці гэта вельмі арганізаваныя людзі, якія загадзя ўсё старанна падрыхтоўваюць.

Бываюць непаладкі і іншага характару. Як вядома, лекцыю па выяўленчаму мастацтву нельга чытаць, не суправаджаючы расказ паказам саміх твораў мастацтва. Але зрабіць гэта вельмі цяжка. Нельга ж, сапраўды, везці з сабой груваскія палотны альбо скульптуру. Не вырашаюць справу і павялічаныя рэпрадукцыі. У вялікай зале яны даступны для агляду толькі тым, хто сядзіць наперадзе. У такіх выпадках лектары часта выкарыстоўваюць школьны эпідыяскоп, які павялічвае звычайную паштоўку да неабходных памераў. Але ўся бяда ў тым, што гэтыя эпідыяскопы ёсць далёка не ва ўсіх універсітэтах культуры і асабліва ў сельскай мясцовасці. А калі яны і ёсць, дык вельмі часта не прыгодны для карыстання з-за адсутнасці спецыяльных лямп, якіх амаль не бывае ў продажы. Здаецца, гэта дробязь. Але вось такая дробязь часта тармозіць правядзенне вельмі важнай і карыснай справы.

І ўрэшце аб прапагандзе выяўленчага мастацтва сродкамі кіно. Мне здаецца, што гэта найбольш дзейсны і найбольш эфектыўны сродак мастацкага выхавання, бо кіно спалучае ў сабе і лектара і паказ твораў выяўленчага мастацтва. Некаторыя народныя універсітэты (да іх ліку можна аднесці універсітэты мастацкага выхавання пры Гомельскім Палацы культуры чыгуначнікаў, на Мінскім аўтазаводзе, у горадзе Баранавічах і г. д.) з поспехам выкарыстоўваюць кіно для прапаганды мастацкіх ведаў. Але і ў гэтай справе ёсць яшчэ многа недахопаў.

За апошнія гады кінастудыі краіны выпусцілі на экраны шмат цікавых фільмаў як пра асобных дзеячоў выяўленчага мастацтва, так і пра цэлыя гістарычныя перыяды развіцця мастацкай культуры. Але падбіраюцца кінастужкі для універсітэтаў таксама вельмі бессістэмна, а таму і прыносяць мала карысці. Варта было б работнікам кінапрамысловасці рэспублікі падумаць аб тым, каб экранізаваць цыкл лекцый па выяўленчаму мастацтву. Гэта б прынесла вялікую карысць універсітэтам культуры ў справе мастацкага выхавання працоўных.

Мне здаецца, што рэспубліканскаму Таварыству па распаўсюджванню палітычных і навуковых ведаў варта было б падумаць і аб тым, каб замацаваць за пэўнымі універсітэтамі культуры пэўных лектараў па выяўленчаму мастацтву (а можа і па іншых галінах мастацтва), якія ёсць у рэспубліцы, шырэй прыцягваць іх да складання планаў работы універсітэтаў. Гэта магло б папярэдзіць многія недахопы і памылкі ў рабоце.

Толькі сумеснымі намаганнямі кіраўнікоў універсітэтаў культуры, рэспубліканскага, абласных і раённых аддзяленняў Таварыства па распаўсюджванню палітычных і навуковых ведаў, лектарскага калектыву можна і трэба ўзняць на належную вышыню гэтую дзяржаўнай важнасці справу.

Мінская кінастудыя хранікальна-дакументальных і навукова-папулярных фільмаў пачала здымкі каляровага поўнаметражнага фільма «На ўздыме». Фільм раскажа гледачам пра дасягненні беларускай рэспублікі ва ўсіх галінах народнай гаспадаркі. Аўтар сцэнарыя М. Калачынскі, рэжысёр-аператар В. Шаталаў. На здымку вы і бачыце В. Шаталава з кінакамерай па вуліцах беларускай сталіцы.

Фота М. РУБІНШТЭЙНА.

ПА ІНІЦЫЯТЫВЕ КАМСАМОЛЬЦАЎ

Нядаўна ў Клецку па ініцыятыве райкома ЛКСМБ адкрыўся народны кніжны магазін. На грамадскіх асновах у магазіне працуюць камсамольцы: супрацоўніца аўтабазы Ч. Лабажэвіч, эканаміст канторы сувязі І. Шчарбач, бухгалтар ашчадкасы Л. Хіневіч, бухгалтар райана Л. Цвірко, работніца гасцініцы Л. Ждан і інш. Загадвае магазінам работнік райкома камсамола Я. Шыкуць.

Работнікі народнага магазіна старанна вывучаюць попыт сваіх шматлікіх наведвальнікаў.

М. КОЗЕЛ.

СТУДЫЯ ПРЫ НАРОДНЫМ ТЭАТРЫ

Не першы год існуе народны тэатр пры Магілёўскім Доме культуры чыгуначнікаў. Многія пастаноўкі яго атрымалі высокую ацэнку гледачоў. Але трэба было не толькі павышаць майстэрства самадзейных артыстаў тэатра, але і рыхтаваць новых. Таму ў рэжысёра тэатра Уладзіміра Дзмітрыевіча Бараноўскага і ўзнікла думка стварыць пры Доме культуры тэатральную студыю з акцёрскім факультэтам.

Ідэю гэтую горача падтрымалі артысты Магілёўскага абласнога драматычнага тэатра. Яны згадзіліся быць настаўнікамі ў студыі. Актрыса Яўгенія Мікалаеўна Сакурава ўзялася чытаць гісторыю тэатра, заслужаная артыстка КАССР Ніна Грыгор'еўна Фядзяева выкладала майстэрства акцёра і сцэнічную мову, рэжысёр, заслужаны артыст БССР Андрэй Пятровіч Раеўскі згадзіўся быць кансультантам.

Слухачоў у студыю адбіралі з удзельнікаў мастацкай самадзейнасці. Моладзь падабралася здольная—18 юнакоў і дзяўчат. Сярод іх былі—вучні Валя Яскова і Галя Поўзікава, рабочыя Віктар Бязлепкін, Галя Данілава, Генрыета Казлова, Віктар Брылеў і Валя Мікуліч.

Займаліся тры разы на тыдзень па чатыры гадзіны. Наведвалі рэпетыцыі і спектаклі народнага і абласнога тэатраў. Пазней і самі ігралі ў масавых сцэнах разам з артыстамі народнага тэатра.

Праз дзевяць месяцаў пачаліся экзамены. Апошні з іх здавалі на сцэне — ставілі першы акт з п'есы Л. Малюгіна «Дзяўчынкі-хлопчыкі».

Гэта — першая ў Беларусі студыя пры народным тэатры.

У пачатку кастрычніка народны тэатр Магілёўскага Дома культуры чыгуначнікаў паставіць спектакль «Дзяўчынкі-хлопчыкі» поўнасцю. Большасць роляў у ім будуць выконваць выпускнікі студыі. Пажадаем ім творчай удачы!

П. МАЛІНОЎСКІ,
карэспандэнт газеты «Железнодорожник Белоруссии».

Сцэна са спектакля «Дзяўчынкі-хлопчыкі» ў выкананні выпускнікоў студыі пры народным тэатры Магілёўскага Дома культуры чыгуначнікаў.

Фота А. РАГОЎСКАГА.

Сярод кніг

ЗАМАРДАВАНЫЯ ПАЦАЛУНКАМІ

Н. ПАШКЕВІЧ

Не ведаю, як хто, а я адчуваю сябе вельмі няёмка і нават пакрыўджаным, калі, знаёмячы мяне з кім-небудзь, «трэцяя асоба» суправаджае гэты акт надакучлівымі рэкамендацыямі. Заўсёды ж хочацца неяк самому распазнаць чалавека. І для гэтага, як раіць вядомая прыказка, трэба з'есці разам з ім не менш пуда солі, а тут цябе быццам бы абмяжоўваюць цукеркай ды яшчэ патрабуюць гаварыць гэтае традыцыйнае «Вельмі прыемна!».

Іменна так адбылося наша знаёмства з памочнікам майстра Ленай Зайчанка і іншымі людзьмі камвольнага камбіната.

Пачалося з Лены. У прадзільным цэху выдавалі зарплату, і сябра мой спецыяльна выбраў гэты момант, каб паказаць, якая працавітая і славутая Лена. Паслухай, — шэпча ён, — як людзі захапляюцца ёю!

І сапраўды, калі дзяўчына падышла да акенца касы, чарга зашумела:

— Аленка атрымлівае.

— Гэтай не сорамна.

— Па працы і грошы. Не зявала!

А паглядзі, якая яна чароўная, — працягваў мой сябра.—Бачыш над галовамі людзей партрэт? Гэта яна: вялікія і крыху сарамлівыя вочы, нясмелая ўсмешка, светлыя валасы, гладка расчасаныя на прабор і перахопленыя стужкай.

Тым часам, засунуўшы грошы ў нагрудную кішэню, Лена падалася на вуліцу, а мы за ёю. Божа, у якім прыгожым аздабленні ўхітрыўся мой сябра паказаць мне будучую знаёмую! Паўз агароджы ў два прамыя рады стаялі і трапяталі на ветры, быццам бы перашэптваючыся, тонкія клёны і таполі. Паміж трамвайнымі шпаламі жаўцеў пясок. Па мяккім, пахучым асфальце марудна рухаўся каток, пакідаючы гладкі, нібы адпаліраваны след. Праімчалася паўтаратонка, гружаная дошкамі, і на момант паветра напоўнілася шкіпідарным пахам сасновага бору...

Па дарозе Лена забегла ў атэльe, забрала там новую сукенку, а прыйшоўшы ў свой інтэрнацкі пакой, не ўтрымалася, каб зноў не прымераць яе. І вось сукенка шчыльна аблягла яе невысокую, але жаноцка акрэсленую фігурку.

— Хоць на выстаўку! — усклікнула ад захаплення Леніна сяброўка Соня, і нам заставалася толькі далучыцца да яе.

Здавалася, сама прырода спрыяла майму сябру ў яго настойлівым жаданні вырваць у мяне сімпатыі да дзяўчыны. Не ўляглося яшчэ хваляванне ад жаноцка акрэсленай фігуркі, як пачулася мяккае лапатанне крылляў, і ў пакой з лёгкім шумам уляцелі два галубы. Рыжы грудасты голуб з чупрынкай спусціўся на плячо Лены і пачаў буркаваць, шавелячы напаўапушчанымі крыллямі, то апускаючы, то ўскідваючы горда пасаджаную галаву. Белая галубка з малінавымі падсветамі на тонкай шыйцы ўселася на спінку крэсла і касілася на стол сваім рубінавым вочкам. Калі Лена паслала на крэсла газету і накрышыла хлеба, галубка адразу накінулася на ежу. А чубаты ўсё буркаваў, буркаваў, і Лена, слухаючы яго, усміхалася нейкім сваім думкам.

Я глянуў на асветлены замілаваннем твар свайго сябра і прачытаў на ім: а што, брат, — не дзяўчына, а анёл, праўда ж?

Каб не ўводзіць чытача далей у зман, прызнаюся адразу, што ніякай Лены Зайчанка не існуе ў сапраўднасці і намаляваная толькі што ідылія належыць не майму пяру. Гэта я проста прасачыў ход і абставіны першай сустрэчы з гераіняй аповесці Д. Уксусава «Я — твой друг», вельмі блізка трымаючыся тэксту першых чатырох старонак кніжкі.

Але хіба кніжная саладжавасць чым-небудзь розніцца ад той, што сустракаецца ў жыцці? Усё роўна — прыкра.

З Ленай Зайчанка нам давядзецца доўга быць разам—яна адна з нямногіх герояў аповесці, якія карыстаюцца асаблівай увагай аўтара. Хапіла б, відаць, часу, каб з'есці той пуд солі. Але як толькі падвернецца выпадак пачынаць яго — тут як тут з'яўляецца аўтар і замест солі лье ў страву сіроп. Часам здаецца нават, што ты чытаеш пародыю на сентыментальны раман. І ў гэтым вось наіўным імкненні падсаладзіць уражанне чытача ад сустрэчы з гераіняй, акружыць гераіню атмасферай расчуленага замілавання бачыцца мне першы няверны крок аўтара па шляху пранікнення ў чалавечы характар.

А між тым, калі разабрацца, то ці варта гераіня захаплення, ці скажам мы, прачытаўшы аповесць, што ў нас адбылося знаёмства з цікавым чалавекам?

Лена Зайчанка, яе сяброўкі Ліда Марчанка, Роза Савіцкая, Рая Палушкіна і іншыя дзяўчаты з камвольнага, паводле задумы аўтара — цвет нашай рабочай моладзі, і цвіце ён, жывячыся тымі грамадскімі справамі, што перш за ўсё вызначаюць вартасць маладога чалавека нашых дзён. Дзяўчаты хочуць жыць і працаваць па-камуністычнаму, яны з'яўляюцца ініцыятарамі ўзнікшага на прадпрыемстве руху пад дэвізам «Я — твой друг» — вельмі сучасным і вельмі гуманным дэвізам, які, аднак, той-сёй (Віктар Шатроў) спекулятыўна выкарыстоўвае ў сваіх эгаістычных мэтах. Многія сцэны і эпізоды аповесці выклікаюць у нашым уяўленні вобраз іменна сучаснага рабочага калектыву з яго неўтаймаваным пачуццём пошукаў, прымушаюць думаць аб нараджэнні новых узаемаадносін паміж людзьмі ў працэсе працы. Безумоўныя прыкметы нашага часу пазнаём мы ва ўчынку Лены, калі яна пайшла працаваць у адсталую брыгаду і акрыліла дзяўчат гэтай брыгады верай у свае здольнасці, у сваё працоўнае шчасце. А хіба не біяграфіі сённяшняга маладога пакалення рабочага класа адбіліся ў тых фактах, што Лена вучыцца ў музычным лекторыі і запісалася ва універсітэт перадавога вопыту, што ў яе, паводле ўласнага прызнання, «вельмі ўмяшчальная душа»?

Усё гэта добра. І калі б матывы сімпатый да гераіні можна было абмежаваць разліковай ведамасцю, уласнымі прызнаннямі і службовай характарыстыкай, то быць бы Лене Зайчанка нашым верным духоўным другам. Ды вось якая загвоздка — мы знаёмімся з дзяўчынай не па гэтых аўтарытэтных крыніцах, а па старонках мастацкага твора, а ў мастацтва трошкі больш шырокі і прыдзірлівы круг патрабаванняў і дыяпазон назіранняў. Для яго, коратка кажучы, аднолькава важна і тое, што робіць чалавек, і тое, што ён адчувае, як ён успрымае свет і перажывае.

Колькі б аўтар ні расхвальваў сваю гераіню сваімі і яе ж вуснамі ці вуснамі іншых персанажаў аповесці, колькі б ні пераконваў нас у тым, што ў Лены «вельмі ўмяшчальная душа», высокі інтэлект, колькі б ні прымушаў яе гаварыць пра высокія матэрыі і ўзнімацца на дыбачкі, каб дацягнуцца да сучаснасці, — яна, наадварот, запамінаецца нам вельмі спрошчанай істотай, якая, калі і бярэ ўдзел у вялікіх справах, то пад аўтарскім дыктатам. Чаму застаецца іменна такое ўражанне? Таму, відаць, што, зрабіўшы гераіню ўдзельніцай сучаснага жыцця ў самых яго высокіх праявах, аўтар у той жа час надзяліў яе вельмі прымітыўным, альбомным стылем мыслення, і асабліва ў тыя моманты свайго жыцця, калі яна думае, так сказаць, па ўласнаму жаданню. Тут тады вось яна ўся: «...Аленкіна сэрца зараз пацвярджаль трывожныя здагадкі: ён бавіць час з другой і гаворыць другой ласкавыя словы, другую праводзіць дадому і прызначае ёй спатканні... Хлопцы, хлопцы, няўжо вы ўсе аднолькавыя і не ўмееце захоўваць вернасць?!»

Ужо гэтых толькі радкоў хапіла б, каб перакрэсліць начыста самыя прывабныя характарыстыкі дзяўчыны, а ці толькі гэтыя радкі можна было б прывесці тут, каб паказаць, як разбураецца той характар, які аўтар імкнецца вылепіць. Вельмі просіцца пад пяро, напрыклад, дыялог, што адбыўся паміж Ленай і абраннікам яе сэрца Віктарам Шатровым пасля таго, як Лена па сігналу аўтамабільнага гудка хуценька апранула новую сукенку, за дзвярыма «супынілася, прыціснула рукі да грудзей», «пырхнула па ступеньках», ля выхаду з дома «перавяла дыханне», «здзіўлена, але з радаснымі ноткамі» перакінулася словам з каханым і, «саромячыся сваёй паспешлівасці, шмыгнула ў машыну». Мяркуйце самі:

«— Чаму маўчыш? — спытала Лена.

— Зрабіў сваю справу і памоўчваю.

— Што за справа?

— Цябе выкраў.

— Упэўнены?

— Безумоўна.

— Значыць, я нібы нявольніца?

— Угадала. І калі вы, сіньярыта, хоць трошкі сумняваецеся ў гэтым, тады паспрабуйце ўцячы.

— І куды ж ты імчыш сваю няшчасную ахвяру?

— На горку. Хіба не хочаш? На гадзінку, ну...»

Ясна, што тут хлопец і дзяўчына прытвараюцца, іграюць. Але і па тым, як прытвараецца чалавек, можна ў нейкай ступені ўяўляць, што за ён. Калі ў адносінах да Віктара, якога аўтар хоча паказаць гэтакім донжуанам, сусальныя фарбы дыялогу маюць мастацкі сэнс, то Лене яны толькі перашкаджаюць стаць самой сабой. А ўрэшце, як я ўжо сказаў, можа ў гэтым альбомным прымітывізме і заключаецца сутнасць яе натуры? Можа тут і ў падобных выпадках яна і «ўдрала» тую славутую «штуку», калі, жывучы па законах жыццёвай верагоднасці, герой выходзіць з-пад улады аўтара?

Звернем увагу яшчэ на адну акалічнасць, якая, думаецца мне, дапамагае канчаткова вызначыць «зерне» вобраза Лены і нашы адносіны да яе.

З пэўнага часу Віктар Шатроў пачаў заляцацца да Ліды Марчанка. Тут быў дакладны эгаістычны разлік: кіруючы суменжнай зменай, Ліда магла памагчы і сапраўды памагала Віктару ўтрымацца на прыстойным узроўні па вытворчых паказчыках. Заляцанні Віктара не засталіся таямніцай, і аднойчы абражаная ў сваіх пачуццях Лена заляпіла яму ў сталовай публічную аплявуху. Як і ў сапраўдным рамане, адбыўся драматычны разрыў, у выніку якога два сэрцы абліваліся крывёю пакутаў, іrваліся адно да другога, але да фіналу не маглі прарвацца. Нарэшце, з набліжэннем таго ўсемагутнага фіналу Віктар перастаў лайдачыць, пачаў сам упраўляцца са справамі брыгады а таму і адпала патрэба ў заляцаннях да Ліды Марчанка. Гэта таксама не засталося таямніцай. адразу дайшло да Лены. Як жа яна рэагавала?

«У грудзях у яе пацяплела, і на вачах нагарнуліся слёзы: відаць, усё гэта Віктар і хацеў ёй расказаць тады, у сталовай».

Абсалютна правільная здагадка. У сталовай Віктар якраз і хацеў пакляссціся Лене, што з Лідай Марчанка ў яго нічога сур'ёзнага няма, што гэта ён проста так... Шкада, вельмі шкада, што Лена паспяшалася са сваёй аплявухай. Усё магло

Д. Уксусаў. «Я—твой друг». Аповесць. На рускай мове. Дзяржаўнае выдавецтва БССР. 1962.

ГЕРОІ НЕ ПАМІРАЮЦЬ

... Яны вельмі хацелі жыць. Яны вельмі любілі жыццё. Яны ўмелі змагацца за жыццё і марыць — пра новыя сімфоніі і новыя гарады, пра будучыню, сонечную і радасную. За гэтую будучыню яны аддалі сваё жыццё. Сёння як вечная памяць ім шумяць дрэвы на вуліцы Ауэрбаха, устаюць новыя дамы на вуліцах Ланге і Камунараў, Білецкага і Камісарава; Гомель — горад новабудоўляў і людзей-творцаў — стаў вечным помнікам загінуўшым героям. Пра іх напісаны п'есы і песні, у горы і радасці яны разам з намі, у адным страі. Ім прысвяціла вялікую перадачу Гомельская студыя тэлебачання (аўтары сцэнарыя Э. Энцін і І. Куралікаў). У аснову перадачы лёг урывак з драмы А. Маўзона «У бітве вялікай» — сцэна ў турме перад расстрэлам.

У перадачы прынялі ўдзел: выпускніца Мінскага тэатральнага інстытута Л. Караткевіч, студэнт Ташкенцкага тэатральнага інстытута Ул. Партноў, артыст Віцебскага тэатра імя Я. Коласа Ул. Караткевіч, удзельнікі мастацкай самадзейнасці.

За кароткі час студыя стварыла добры ансамбль з людзей розных прафесій. На экране праўдзіва і цікава быў узноўлены урывак з гераічнага мінулага Гомеля. Сцэна з гэтага тэлеспектакля і паказана на нашым здымку.

Тэкст Д. РАДЗІНСКАГА,
Фота В. ВАСІЛЬЦОВА.

Віншаванне пісьменніка

У сераду, 8 жніўня, у гарадскім пасёлку Радашковічы адбыўся вечар, прысвечаны 50-годдзю беларускага празаіка Аркадзя Чарнышэвіча. Зала Дома культуры не магла змясціць усіх тых, хто чытае і любіць творы пісьменніка, жыхароў гарадскога пасёлка, сярод якіх жыве і працуе Аркадзь Чарнышэвіч. Павіншаваць пісьменніка-земляка прыйшлі прадстаўнікі інтэлігенцыі, рабочыя саўгаса імя Янкі Купалы, вучні школ.

Цёплым, прачулым словам пра пісьменніка адкрыў вечар сакратар Маладзечанскага гаркома КПБ тав. Гудзень. Пісьменнік Аляксей Кулакоўскі расказаў пра жыццёвы і творчы шлях Аркадзя Чарнышэвіча.

З прывітальным словам ад імя Саюза пісьменнікаў БССР выступіў Тарас Хадкевіч. Ад грамадскасці Радашковіч, ад рэдакцый газет і часопісаў павіншавалі Аркадзя Чарнышэвіча дырэктар Радашковіцкай школы тав. Ермаковіч, пісьменнікі Раман Сабаленка і Алесь Асіпенка, дэпутат гарпасялковага Савета тав. Камінскі, рэдактар міжраённай газеты «Святло камунізма» тав. Ляшкевіч, піянеры атрада «Спадарожнік сямігодкі» і іншыя.

У адрас юбіляра паступіла многа віншавальных тэлеграм ад рэдакцый часопісаў, ад сяброў і таварышаў па пяру, ад блізкіх і знаёмых.

Група артыстаў Белдзяржфілармоніі ў заключэнне вечара дала цікавы канцэрт.

Народны мастак рэспублікі скульптар Заір Азгур выдаў сёлета кнігу «Незабыўнае», у якой расказаў, як ён ішоў у мастацтва, падзяліўся з чытачом сваімі успамінамі аб сустрэчах з беларускімі пісьменнікамі, дзеячамі навукі, культуры і мастацтва. Нядаўна З. Азгур апублікаваў новы цыкл успамінаў — «Нявыдуманыя апавяданні». Гэта — творчыя роздумы, працяг першай кнігі. Адштурхоўваючыся ад канкрэтных фактаў і падзей, аўтар імкнецца сродкамі мастацкага слова расказаць аб сутнасці і прызначэнні мастацтва, ствараць мастацкія партрэты вядомых яму людзей. Падборку твораў з кнігі «Нявыдуманыя апавяданні» надрукаваў у чацвёртым нумары (ліпень—жнівень) часопіс «Неман». Адно з апавяданняў прапануем увазе нашых чытачоў.

Максім

Заір АЗГУР

Год 1932. У невялічкім пакойчыку друкарскага дома — станок, састаўлены з двух зэдлікаў. На ім — нядаўна вылеплены бюст паэта Максіма. Знешне паэт падобны да маладога Маякоўскага (з цягам год ён страціў гэтае падабенства). І вось гэтае падабенства і маладыя бадзёрыя вершы неяк асабліва вабілі маю ўвагу. Я палюбіў Максіма. Часта заходзіў да яго, і тады мы доўга спрачаліся пра паэзію, пра літаратуру.

Трэба сказаць, што на гэтай самай вуліцы жылі і іншыя паэты, і я ў жарт празваў яе «Паэтычнай». І сапраўды, у ёй было нешта паэтычнае: драўляныя дамкі гарадской ускраіны ў зялёных садах, а трошкі воддаль — чыгунка. Максім неяк прызнаўся, што любіць глядзець на імклівы бег цягнікоў. Рытмічны перастук колаў бадзёрыць, кліча наперад, не дае засядзецца на месцы...

Я зачапіўся за гэтую думку — сапраўды цягнікі імчаць адзін за адным удалечыню, а гэтыя драўляныя дамкі ў засені вішань застаюцца на месцы. Пад іх страхамі, у невялічкіх пакойчыках, [illegible] ... адлюстраванне пра свет і культуру, якую стварылі і ствараюць людзі. У паэзіі мне бачылася нейкае вельмі блізкае сваяцтва з выяўленчым мастацтвам. У нас, мастакоў пэндзаля і разца, матэрыял свой — фарбы і палатно, гліна і камень; у іх, мастакоў слова, свой матэрыял — чалавечая мова. Аднак і мы і яны адлюстроўваем рэальны свет з уласцівым кожнаму з нас тэмпераментам і талентам. Ды і вынікі нашай працы не гэтак далёкія, як гэта можа здацца: недарма ж Леанарда да Вінчы творы выяўленчага мастацтва называў «нямой паэзіяй».

Вось у дамку, дзе запісваў на паперу свае вершы Максім, я і слухаў «паэзію гукаў», а сам спрабаваў увасобіць вобраз сябра ў скульптурным партрэце. Давалася мне гэта нялёгка. Асабліва засмучала тое, што Максім у мяне «маўчаў». Як перадаць сродкамі скульптуры непаўторны голас паэта, які чытае свае ўласныя вершы?! А калі ён «маўчаў», дык і іншыя рысы характару, як я думаў, мне перадаць не ўдалося. У партрэце не было тых шчырых і зацікаўленых адносін да прыроды і людзей, якія гэтак вабілі мяне да Максімавых радкоў. За вокнамі дамка вірала белая квецень вішань, падымаліся ранішнія туманы, гарачае сонца прапрацінала маладую зялёную лістоту... Максім з захапленнем чытаў:

[illegible] ноч,
[illegible] акно —
[illegible], ў сад,
[illegible] раса,
[illegible] платы.
[illegible]...

Гэта — пра вясну. Я хвалююся, чытаючы напеўную гаворку паэта пра тое, як [illegible] ў прадчуванні [illegible] і дамы... У гэтае імгненне за вокнамі [illegible], весела грукаючы на стрэлках, абдаючы [illegible] клубамі [illegible], чыгуначныя цягнікі:

Жахне ў вочы кур'ерскі, [illegible] чутка,
[illegible] краявід,
Бліскавіцаю шкла прамільгне
заклапочаны хуткі,
Пратуркоча паштовы,
Прасыпле вясёлы транзіт...

Гэта—пра несутрымнае жыццё на рэйках, сказана моцна і выразна. Хараша.

У Максіма і голас і вершы нечым падобны. Нягучна, але рашуча афарбоўваў ён нейкай асаблівай цеплынёй кожны радок. Патаемная энергія верша перадавалася ім выразным рытмам, перадачай сэнсу слоў. Слухаць, як ён чытае, заўсёды прыемна.

І вось надышоў дзень, калі партрэт Максіма быў гатовы. Я ўважліва паглядзеў на сваю работу і спахмурнеў: «Так, хоць галава і выразная сваёю формаю і нечым нагадвае Маякоўскага, а паэта — няма! Чаму? Чаго не хапае? Усё ж правільна і падобнае. І гэты магутны буйны, добра пасаджаны нос, і вочы, і вялікі — сакратаўскага гатунку — лоб, які навісае над пераноссем, — усё здаецца вельмі выразным. Здавалася б, павінен быў адчувацца і глыбокі інтэлект гэтага чалавека. Але не, інтэлектуальнага багацця мне перадаць не ўдалося. Не выйшла!» — горка падумаў я.

І адразу ж рашуча сказаў сабе: «Слова «не выйшла» трэба выкінуць са свайго слоўніка. Такога не павінна быць. Відаць, трэба нанава перарабіць, адпачнуць і зноў вярнуцца да гэтай работы».

Праз тыдзень я зайшоў да Максіма. І сябра, як заўсёды, згадзіўся пазіраваць, хоць у яго не вельмі было часу. На твары адлюстравана было незадавальненне. Пазіраванне замінала яму працаваць над вершамі і забірала многа часу. Але ж недарма Максім быў добрым і чулым сябрам...

А партрэт усё не ўдаваўся. Можа б я і знайшоў, нарэшце, прычыны няўдачы, але Максіму трэба было ехаць у Маскву. Сеансы спыніліся. У маёй майстэрні засталася стаяць у гліне вылепленая галава, не даведзеная да канца.

І толькі праз многа год — гэта было ў 1958 годзе — я зноў вярнуўся да лепкі бюста свайго сябра. Здавалася, твар Максімаў як бы і не змяніўся. Калі і былі змены, то яны не адразу і не рэзка кідаліся ў вочы: твар стаў бледны, рыжаватае адценне броваў і, як і раней, закінутых назад валасоў стала цямнейшым. Як гаворым мы, скульптары, «форма» стала больш мужнай і выразнай. На ілбе, у вачах і ў куточках рота заляглі зморшчынкі — сляды пераніытага і тых бяссонных начэй, калі паэт складаў свае вершы. Час не закрануў галоўнага: галава майго сябра, як і раней, нечым нагадвала галаву Маякоўскага.

На гэты раз работа над партрэтам пачалася ўдала. Без ілжывай сціпласці скажу, за чвэрць стагоддзя накапілася сякое-такое майстэрства і я ўжо ведаў, што і чаму ў мяне «не выходзіць» і што трэба рабіць, каб «выходзіла». Здаецца, што і «чытаць» характар чалавека таксама навучыўся. Аднак жа і гэтага ўсяго мала. Паявіліся іншыя цяжкасці, пра якія раней я і не думаў — гэткія няўлоўна тонкія, што ніхто, апроч мяне самога, іх не заўважаў.

Максім часта казаў мне:

— Хопіць! Зусім жа падобны. Гэта ж я.

Так, гэта бадай быў ён. Тэхнічна партрэт выкананы сапраўды бездакорна. Толькі тэхнічную бездакорнасць нельга лічыць адзнакай сапраўднага мастацтва. Вялікі майстар XIX стагоддзя П. П. Чысцякоў казаў: «...тэхніка — гэта мова мастака, развівайце яе нястомна, да віртуознасці, без яе вы не здолееце расказаць людзям свае мары, свае перажыванні, пра ўгледжанае вамі хараство». Падабенства арыгінала і партрэта бывае рознае: адно сведчыць пра ўгледжанае вамі хараство, другое прытушоўвае, скрадвае.

Я дамагаўся таго, каб у Максіме ўсе пазнавалі паэта, з яго непаўторнай інтэлектуальнасцю і шчырасцю. Цэлымі гадзінамі стаяў ля станка. Найдрабнейшы штрых то набліжаў мяне да запаветнай мэты, то аддаляў. Я слухаў знаёмы голас узмужнелага і па-ранейшаму чулага паэта:

І дух займаецца, калі
Імкнуся хвалявание наша
Патомку ў душу пераліць,
Не зрушыўшы,
не расплюскаўшы.

Я і сам хваляваўся, узрушаўся. Мне трэба перадаць свае ўражанні, не парушыўшы і не расплюскаўшы свайго пачуцця дружбы, якое адкрывае нам у блізкім чалавеку ўсё багацце ягонай душы.

Працаваў і працаваў. Браў маленечкія кавалачкі — «шчыпоць» гліны і падлепліваў то ля павека, то ля рагавіцы: шукаў патрэбны выраз вачэй. Адзін з маіх сяброў, таксама скульптар, неяк зайшоў у майстэрню і пачаў супакойваць мяне:

— Гэтыя недахопы бачыш ты толькі адзін і больш ніхто.

«Калі сам бачыш, — думалася мне, — значыць, можа быць усё разумней і глыбей, а, галоўнае, прыгажэй...», і я зноў і зноў рупліва ўглядаўся ў даўно знаёмыя рысы сябра, як бы залазіў усярэдзіну і чытаў там усе гады яго жыцця. Мне часам нават здавалася, быццам бачыў я, як складаюцца ў яго галаве вершы, як ён рэагуе на добрае і злое ў жыцці, як радуецца і смуткуе поспехам ці няўдачам —сваім і чужым...

Неўзабаве пасля таго, як партрэт быў скончаны, я зноў сустрэў Максіма. Выпадкам мне давялося пабыць у заводскім клубе, на сцэне якога Максім чытаў свае вершы перад рабочымі хлопцамі і дзяўчатамі. Твар паэта свяціўся натхненнем, а голас гучаў з такой глыбокай унутранай сілай і энергіяй, што кожны, хто там прысутнічаў, мімаволі заражаўся настроем вершаваных радкоў. Адчувалася, што ён завалодаў аўдыторыяй, пакарыў яе.

Не мог я стрымаць усмешкі: «Так, іменна такім мне і ўяўляўся Максім — мужным і пяшчотным, моцным духам і бясконца чулым да людзей. Відаць, маё ўяўленне пра Максіма было правільным, — думаў я, услухоўваючыся ў звонкія радкі, якія ляцелі са сцэны. — Таму правільна, што «партрэт усё ж такі ўдаўся...»

Расце, ступае ў свеце
волатна,
Рвучы праменнем гмахі хмар,
Мой век адзіны, дзень
сяголетні
Наступнаму глядзіць
у твар, —

ляцела са сцэны ў залу, якая была поўна тых людзей, што сваёй працай памагаюць нашаму часу разганяць хмары ўчарашняга дня і смела глядзець у твар заўтрашняму. Паэт — з намі, з тымі, хто стварае будучыню.

атрымацца па-людску: была б ашукана толькі адна Ліда, а яна, Лена, не пакутвала б столькі ад гэтага драматычнага непаразумення...

Бачыце, што адбываецца пад засенню вельмі гуманнага дэвіза «Я — твой друг», словы якога жылі ў душы Лены, паводле яе ўласнага прызнання, даўно, яшчэ да таго, як яны загучалі на камбінаце законам маладзёжнага побыту? Нішто сабе друг! Сяброўцы плюнулі ў душу, растапталі яе пачуцці, а тут — слёзы радасці і цеплыня ў грудзях. Нават і ў галаву не прыйшло дзяўчыне падумаць пра тое, што і ў другога ж чалавека ёсць сэрца і запас слёз.

Адно, што застаецца тут ад добрага дэвіза — гэта першае слова — «я». Вось, думаецца, яно і стала нечаканай формулай характару Лены, калі ўвогуле можна гаварыць тут пра нейкі пэўны характар. Прычым «я» гэтае вельмі дробненькае, пошленькае, хоць і ўстаўлена яно ў вялікую раму вялікага жыцця.

На якіх жа тады падставах разводзіць аўтар вакол сваёй гераіні туман бязмежнага захаплення і ўзвелічэння?

Не, калі мы гаворым пра перадавога чалавека нашага часу і фарміраванне чалавека заўтрашняга дня, мы маем на ўвазе не толькі добрасумленныя адносіны да працы і не толькі абавязацельствы «паступіць у вячэрнюю школу, не пераймаць звычак у стыляг, не хлусіць, не грубіць», як абавязалася адна з гераінь аповесці Д. Уксусава. Гаворка ідзе пра нешта большае — пра вялікую чалавечнасць ва ўсім, пра тую ўнутраную свабоду калектыўнага пачуцця, якая становіцца інстынктам, нарэшце, пра высокую культуру інтымных узаемаадносін. Лене Зайчанка яшчэ вельмі і вельмі далёка да такога інтэлекту. І не будзем яе папракаць за гэта, яна не «апошняя з магікан». У нас прэтэнзіі да аўтара, які хоча выдаць шэрае за блакітнае.

Як мала трэба чалавеку, каб заваяваць сімпатыі пісьменніка, сведчыць і гісторыя Віктара Шатрова. Спачатку аўтар не шкадуе фарбаў, каб намаляваць аблічча маладога эгаіста, ашуканца, «дырэктарскага сынка» ва ўсёй яго непрыймальнай, з пункту гледжання нашай маралі, сутнасці. І трэба зазначыць, што на гэтых старонках вобраз атрымаўся жыццёвы і мэтанакіраваны, асветлены з патрабавальных пазіцый. Але аўтар ставіў перад сабой больш складаную задачу, чымся выкрыццё эгаізму. Ён наважыўся паказаць выпрамленне чалавечай душы пад дабратворным уздзеяннем калектыву, выхаванне ў маладым чалавеку рабочай закваскі, высокага погляду на жыццё, чаго яму, дарэчы сказаць, па невядомых прычынах неставала. Ці трэба паўтараць агульнавядомую ісціну, што гэта задача вырашаецца толькі шляхам удумлівага і глыбокага мастацкага даследавання характару, шляхам тонкіх назіранняў над працэсам накаплення ў характары новых якасцей і адмірання старых. Як часта яшчэ мы сустракаем у творах такую «чарадзейную» з'яву, калі замест аднаго чалавека нам раптам падсоўваюць пад тым жа імем другога, пераконваючы пры гэтым, што чалавек перавыхаваўся. Дасягаецца гэта проста: ведучы героя па тых самых сцежках, аўтар прымушае яго рабіць усё наадварот. Той і робіць усё наадварот, стараецца дагадзіць аўтару, але ў чытача выклікае іранічную ўсмешку: прытвараешся, мілы! Вось нешта такое хочацца сказаць і Віктару на заключных старонках аповесці, бо перавыхаванне таго Віктара, якім нам яго адрэкамендавалі пры знаёмстве — справа куды больш складаная, чым тое, што нам давялося бачыць. Ды ўрэшце ці паказаў аўтар хоць рэзультатыўна новае духоўнае аблічча Віктара? Мы ведаем толькі, што ён стаў сумленна працаваць як памочнік майстра і таму не мае ўжо больш патрэбы ў паслугах Ліды Марчанка, што сканструяваў добрае прыстасаванне для здыму пачаткаў і яшчэ—што па-ранейшаму кахае Лену. За гэта вось аўтар і схіляецца па-бацькоўску да чала шалапутнага хлопца, дорачы яму пацалунак радасці, ды яшчэ прымушае дзяўчат расхвальваць свайго брыгадзіра перад карэспандэнтам з абласной газеты. Значыць, зноў праца як адзіны паказчык годнасці чалавека. Хочацца спытаць: што ж мы — робатаў выхоўваем? Хлопец нават не пакараў сябе лёгкім папрокам за ашуканства Ліды і спробу ашукаць другую зменшчыцу — Розу Савіцкую: маўляў, было і прайшло. А што сталася з яго гэтакімі «свецкімі» манерамі трымацца і размаўляць («Спасибо, други мои. Ваше здоровье!»)? А з гэтай вось лавеласаўскай рысай: «На него иногда находило такое — приударить за дивчиной, смутить, увлечь?» І многа, многа «сцежак», на якіх Віктар пакінуў свае сляды, засталіся забытымі аўтарам. Ён проста выняў з праекцыйнага ліхтара адну пласцінку і засунуў на яе месца другую, на якой намаляваны салодзенькі-салодзенькі амурчык.

За ўсімі мастацкімі бедамі аповесці Д. Уксусава бачыцца мне перш за ўсё тая вялікая прычына, якую коратка можна было б назваць нецярплівасцю аўтара. Замест таго, каб прымусіць сябе пранікнуць у сферу думак і пачуццяў сваіх герояў, разабрацца, што там галоўнае, што другараднае, падшукаць самыя дакладныя і значныя словы для выяўлення зместу, аўтар хутчэй спяшаецца выказаць свае **адносіны** да герояў. І хоць ён робіць гэта не прамалінейна-публіцыстычным шляхам, а імкнецца да замалёвачнага паказу, справа не мяняецца, бо ілюстратарскі характар большасці замалёвак вельмі лёгка прасвечваецца праз іх рэдзенькую тканіну.

Цікава і свежа задумаў Д. Уксусаў вобраз Шатрова-старэйшага, дырэктара завода, гаспадарчага кіраўніка новага тыпу, які не ўяўляе сабе вырашэння вытворчых задач у адрыве ад пытанняў маральнага жыцця заводскага калектыву. Гэтым вобразам ён зрабіў тую ж заяўку, што і В. Кажэўнікаў у аповесці «Знаёмцеся, Балуеў!». І як В. Кажэўнікаў, застаўся на ўзроўні заяўкі, бо і там і тут (у першым выпадку, безумоўна, з куды большым майстэрствам) вобразы «манціруюцца», як па загадзя распрацаванаму праекту манціруюцца дамы з буйных блокаў. Вось-вось, здаецца, герой пачынае жыць у сюжэце свабодна, без падказкі аўтара (сцэна ў цэху, напрыклад). І раптам бачыш аўтара, які бяжыць з карэспандэнцкім блакнотам і прымушае чалавека даваць адказы на пытанні, скіроўваючы ўсю размову да збору сумы фактаў на станоўчы нарыс. Шатроў нясе вельмі важную для праблематыкі аповесці тэму сувязі пакаленняў, прыгажосці тых традыцый, што нарадзіліся на рыштаваннях першых пяцігодак. Знаходкай у гэтым сэнсе трэба лічыць матыў «Песни о встречном», які пастаянна гучыць у памяці героя і своеасабліва афарбоўвае вобраз рамантычнымі фарбамі. Калі б аўтар пры гэтым здолеў даць Шатрову сур'ёзную ролю ў сюжэце, звязаць яго тэму з тэмай моладзі ў адзіны непарыўны вузел, выйграла б уся аповесць. А так пакуль што Шатроў трымаецца ў аповесці больш за ўсё патрэбамі **жывога прыклада** для моладзі, як варта жыць, каб жыццё тваё было сапраўды прыгожым, якім павінен быць ідэальны кіраўнік калектыву.

Аповесць — не ода. Беручы яе ў рукі, чытач рыхтуецца быць саўдзельнікам нейкага жыццёвага працэсу, а не сведкам аўтарскага захаплення тымі ці іншымі людзьмі і фактамі. Збіраецца думаць і разважаць, а не глытаць цукеркі. Хоча адкрываць разам з аўтарам новыя сферы жыцця чалавечага духу, а не разглядваць ілюстрацыйныя карцінкі; ісці дарогай напрасткі, а не па адпаліраваным асфальце. І яшчэ адно яго маленькае жаданне — каб рэч, напісаная сёння, была напісана сучаснай літаратурнай мовай, а не сродкамі салонна-сентыментальнай літаратуры.

ВЫЙШЛІ З ДРУКУ

У Дзяржаўным выдавецтве Беларусі выйшлі з друку і паступілі ў продаж наступныя кнігі мастацкай і музычнай літаратуры:

Янка Купала. Тры паэмы. Гравюры мастака А. Кашкурэвіча. Тыраж 7 тыс. экз., стар. 80. Цана 22 кап.

Іван Пташнікаў. Чакай у далёкіх Грынях. Раман. Мастак М. Савіцкі. Тыраж 7.600 экз., стар. 340. Цана 70 кап.

Г. Вагнер. Ноч над Мінскам. Песня для голасу з ф-на. Словы С. Грахоўскага. Мастак Л. Усачоў. Тыраж 1 тыс. экз., стар. 4. Цана 2 кап.

Спеўнік. Зборнік папулярных песень. Укладальнікі Ул. Гарачун, Л. Траскоўская. Мастак Ф. Навікоўскі. Тыраж 8.300 экз., стар. 124. Цана 36 кап.

На вуліцах Магілёва адкрыт кніжны базар. Тут да новага навучальнага года можна набыць падручнікі, метадычную і мастацкую літаратуру.

Фота М. РУБІНШТЭЙНА.

РАКА ШУКАЕ ТУРБІНУ

Уладзімір ВАРНО

Сапраўдны талент не патрабуе скідкі. Наўрад ці прыемна маладому паэту, калі, рэцэнзуючы яго кнігу, рэцэнзент шукае нейкіх «змякчаючых абставін», накшталт таго, што кніга, маўляў, першая, паэт яшчэ малады. Размову пра кнігу Ігара Шклярэўскага «Я іду!» трэба, мне здаецца, весці без усялякіх скідак на маладосць паэта. Тым больш, што маладосць, якая сцвярджае сябе, якраз і не мае патрэбы ў паблажлівых да сябе адносінах. Трэба памятаць словы Блока аб тым, што паэзія, як і жыццё, слабым не пад сілу. І. Шклярэўскі, мяркуючы па ўсім, чалавек моцны. З ім і пра яго можна гаварыць адкрыта, з усёй шчырасцю.

Вершы Ігара Шклярэўскага вельмі маладыя, свежыя, як трава пасля дажджу. Маладыя яны настолькі, што вельмі часта пачуццё ў іх не кантралюецца розумам і заводзіць паэта у такія нетры, дзе вакол хаос і, як сцвярджае прымаўка, сам чорт можа нагу зламаць. Паэт і сам гаворыць аб сваёй стыхійнасці, аб нежаданні падпарадкавацца дысцыпліне, розуму. Гэта і добра і дрэнна. Але пра гэта пазней. А пакуль нас цікавіць адно вельмі істотнае пытанне. Хіба можна было **такую вось** кнігу напісаць год дваццаць, скажам, назад? Пытанне зусім не марнае. Кніга, ды яшчэ першая, толькі тады мае каштоўнасць, калі яна ўся пранізана адчуваннем сучаснасці, як спелая груша наліта сонцам — да цёмнакарычневых зярнятак усярэдзіне.

Раздумваючы аб гэтым, я ўяўна перанёсся ў пару свайго юнацтва. Тады я чытаў кнігі пры святле газавай лямпы.

Пачыналася эпоха. У Мінску, замяніўшы конку, празвінеў першы трамвай. «Даёш пяцігодку за чатыры гады!» — крычалі плакаты на сценах і парканах. Пазадзіраўшы галовы, мы, камароўскія хлопцы, з захапленнем глядзелі на крылаты цуд — фанерны аэраплан, які лётаў над горадам з недасягальнай хуткасцю—дзвесце кіламетраў за гадзіну! Памятаю першы гукавы фільм, першую электрычную лямпачку на Камароўцы, першыя айчынныя аўтамабілі, якія прыйшлі на змену вялізарным бельгійскім біцюгам.

Для Ігара Шклярэўскага і для героя яго вершаў усё гэта — сівая старына. Ён глядзіць перадачы тэлебачання, лётае над краінай на паветраным лайнеры як не з хуткасцю гуку. Ён, гэты герой, асвайвае на вялізарных прасторах цаліну, сябруе з хлопцамі абуджанай Афрыкі, наглядае за работай атамнага рэактара, зайздросцячы Юрыю Гагарыну, рыхтуецца стаць касманаўтам, змагаецца за ўсеагульнае раззбраенне.

Мяняецца жыццё. Мяняецца адчуванне яго. Іншымі становяцца паэтычныя вобразы, рытмы вершаў, рыфмы... Так, вершы І. Шклярэўскага ў большасці сваёй і ўнутрана і знешне сучасныя. Можна сказаць больш дакладна: яны напісаны паміж дваццатым і дваццаць другім з'ездамі партыі.

Чытаем вершы, і перад намі «ў баскетбольных стаптаных кедах» праходзіць юнак, якога нельга не палюбіць. Ён, гэты герой, не паэтычная абстракцыя. Здаецца, працягні руку і ён моцна пацісне яе. Загарэлы пад цалінным сонцам, спрытны, моцны, часам дзёрскі (часцей за ўсё ад юнацкай сарамяжасці), крыху несамавіты, бязмежна ўлюбёны ў жыццё, ідзе ён па зямлі.

Ігар Шклярэўскі адчувае свежа і востра. Вось як смела і добра сказаў ён аб першым штучным спадарожніку Зямлі:

Спутник каплей весенней
кружит во вселенной.
Капля падает гирей
на весы
в чашу мира!

Аб навальніцы ў лесе сказана так:

А по земле
с размаху
лупят градины
И вскакивают
шишками
грибы!

Не ведаю, як ставіцца І. Шклярэўскі да творчасці аднаго з бліжэйшых саратнікаў і сяброў Маякоўскага Васілія Каменскага, але думаю, што малады паэт абедзвюма рукамі падпісаўся б пад такімі радкамі:

Спать не люблю. На черта сны
слепые,
которые лишь злят, жизнь
воруя зря.
Мне дороги минуточки лихие,
как сенокосный час для
косаря!

Блізкі І. Шклярэўскі і да Багрыцкага ў сваіх адносінах да свету, да прыроды ў прыватнасці.

Мы глядим на зори полосатые,
что мелькают рыбьим
косяком,—

піша Шклярэўскі, і нельга тут не ўспомніць радкі Багрыцкага:

Звезда рванулась краснобоким
язем
И заплескалась в голубом тазу.

Не без карысці для сябе вучыцца малады паэт у Маякоўскага, Асеева, Лугаўскога, у паэтаў малодшага пакалення — Еўтушэнкі, Вазнясенскага. Праўда, ідучы на вывучку да двух апошніх, І. Шлярэўскі часам паўтарае тыя іх памылкі, якіх яны стараюцца ўнікнуць. Пошукі арыгінальнасці ў цяперашняй паэтычнай моладзі часта шкодзяць унутранаму зместу верша. Гэта асабліва дае сябе знаць у вершаваным цыкле Андрэя Вазнясенскага «Трыццаць адступленняў ад паэмы «Трохвугольная груша».

І. Шклярэўскаму таксама часам хочацца вынайсці якую-небудзь «трохвугольную грушу». І тады ён у вершах свавольнічае. Прыходзіць на памяць іранічная заўвага Дастаеўскага пра «бездзеяслоўны» верш Фета «Шёпот, робкое дыханье...»: «...Той не паэт, хто не можа выскачыць уніз галавой з чацвёртага паверха». Нельга не заўважыць, што І. Шклярэўскі не-не ды і робіць спробу «выскачыць уніз галавой», ды не з чацвёртага паверха (у часы Дастаеўскага не было высокіх будынкаў), а з якога-небудзь больш высокага. Зразумела, што такая спроба рызыкоўная. Але маладосць безразважная і часам з гэтым не лічыцца. А трэба!

Вось некалькі прыкладаў такога «выскаквання». «Вывороченны водоворотами — вот мы! Наши спины обстругали волны». Гэта — прашу прабачэння, дарагія сябры нарачанцы,— аб рыбаках. У Даля, між іншым, сказана: «вывороченный, обычно выворачиваемый; сделанный выворотом, изнанкою, все наружу». У дадзеным выпадку малады паэт зрабіў смешную спробу «вывернуцца». Дапушчальна, што хвалі могуць абтачыць, больш дакладна адшліфаваць што-небудзь, узбярэжны камень, напрыклад. Вобразна кажучы, яны могуць адшліфаваць і спіны рыбакоў. Але «абстругаць спіны» — з такой задачай нават метафарычныя хвалі наўрад ці справяцца. А вось яшчэ ў тым жа духу: «Всходят звёзды, как ладошки наших женщин растопыренные». Гэта таксама пахне слоўным свавольствам. Захачу, бачыце, і параўнаю — таполю з матацыклам ці карову з Галактыкай.

Думаецца ўсё ж, што ўсе гэтыя выкрутасы—ад лішку духоўных сіл. Пачуцці паэта нагадваюць у дадзеным выпадку раку, што разбушавалася ў паводку і нясе на сабе параходы, але разам з тым і леташняе смецце. Значна часцей у вершах сустракаюцца сапраўды свежыя і моцныя вобразы. «В тумане по косе песчаной буксует утренний прибой»; «Наряды рвет чернильный карандаш»; «Висок стучит в степи, как холостой движок»; «Третьи сутки на третьей полке — высоте своего положения»; «Я вхожу осторожно в лес, он раскачивает небо стволами». З такіх вось «важкіх, грубых, выразных» вобразаў зроблены вершы, якія складаюць большую палавіну кнігі: «Чуеш, сакавіцкі вецер данёс...», «Сляпы», «Нараджэнне брата», «Навальніца», «Ідзе аркестр», «Над гаямі ва ўсю заранкі плешчуцца», «Кубак вады», «У акно паўзе асенняя вада», «Я іду па зямлі», «Хлопчыкі», «Ідуць на Поўнач цягнікі», «Туманы над сялом Туманы», «Верасвеўскі лес», вельмі юная, эмацыянальная, поўная праніклёнага кахання і вострай нянавісці паэма «Дом воднікаў» і многае іншае.

«Плывём. Куды ж нам плысці?»—сказаў паэт. І. Шклярэўскі ўмее плаваць, г. зн. пісаць вершы. Але часам ён яшчэ ідзе за плынню пачуццяў. Яго верш часам нагадвае папяровага змея, які вырваўся з хлапечых рук і ляціць немаведама куды, падуладны ветру.

«Куды ж цячэ вада?» — І сапраўды, куды яна цячэ? Чытача, які разумее, што «вада» — сімвал, таксама вельмі цікавіць гэтае пытанне. Але адказ паэта наўрад ці задаволіць яго.

Куда же течет вода?
Вода течет в никуда.
Зачем же течет тогда?
Затем, что она вода...
О чем же поет вода?
Вода поет ни о чем.
Зачем же поет тогда?
Затем, что она течет...

І гэта напісаў паэт, які заявіў у лепшых сваіх вершах аб самых актыўных адносінах да жыцця! Або ўзяць хоць бы радкі, якія я цяпер працытую з розных вершаў: «В бездумье мокрая травинка колышет сонную звезду»; «Задумываться опасно» (?!); «Я хочу заблудиться в лесу»; «Я в бор вхожу — вхожу в свои стихи — в бездумные размашистые сосны».

Адкуль гэта? Думаецца, што, перш за ўсё, ад недахопу жыццёвага вопыту. Паэт умее пісаць, ён да краёў перапоўнены адчуваннем жыцця, але часам для яго многае яшчэ незразумела, многае непрадумана, тое-сёе толькі цьмяна ўгадваецца, сяму-таму цяжка пакуль што падшукаць назву. Сам І. Шклярэўскі добра сказаў аб гэтым у вершы «Сосны»:

Такая боль бывает у младенцев.
Они изводят и отца и мать,
они кричат, они ночами мокнут,
а где болит—не
могут рассказать,
А почему болит—
сказать не могут.

Пройдзе нейкі час, і паэт Ігар Шклярэўскі з добрым голасам немінуча прыйдзе да асэнсаванага, а не толькі пачуццёвага, успрыняцця свету. Рака знойдзе сваю турбіну.

Але калі гэта спраўдзіцца, няхай паэт не траціць сваёй юнацкай свежасці, шчырасці, нечаканасці — словам, усяго таго, за што ён ужо цяпер палюбіўся мне.

Ігар Шклярэўскі. «Я іду!» Вершы. На рускай мове. Дзяржаўнае выдавецтва БССР. Мінск. 1962.

За хрыбтамі Гіндукуша

Аркадзь АСТРАМЕЦКІ
заслужаны артыст БССР

У халодную, пахмурную раніцу дзевятнаццатага мая, селі мы ў серабрыстую машыну ІЛ-18, падняліся ў блакіт неба над гіганцкім аэрапортам Шарамецьева і ўзялі курс на паўднёвы ўсход, да сярэднеазіяцкіх рэспублік нашай краіны.

Мы, г. зн. я і іншыя артысты з розных гарадоў Савецкага Саюза, ляцім на гастролі ў Афганістан. На суседніх са мною крэслах заціхлі за гутаркай мае калегі з Мінска — народная артыстка рэспублікі Лідзія Ржэцкая і заслужаны артыст Валерый Міронаў, абодва танцоўшчыкі, салісты Беларускага дзяржаўнага тэатра оперы і балета. Гэта ўжо як заведзена — у далёкіх падарожжах людзі з аднаго горада трымаюцца разам. Ля акенца сядзіць саліст Адэскага тэатра оперы і балета, заслужаная артыстка УССР Галіна Паліванава. Гартае часопіс, прапанаваны сцюардэсай, саліст Маскоўскага дзяржаўнага акадэмічнага Вялікага тэатра Саюза ССР Юрый Дзяменцьеў. На задніх сядзеннях смех: павярочваюся і бачу артыстаў маскоўскай эстрады Віктара Батчака, Веру Марыноўскую, балетную пару з Паўночнага рускага народнага хору—Ірыну Калікіну, Анатоля Пугачова і іншых. Гэтыя, як кажуць, ніколі не сумуюць. «Жанр, мабыць, такі?»

Першая «цікавая дэталь», як прынята пісаць у справаздачах аб паездках і падарожжах, чакала нас у Ташкенце. Пасадка на гадзіну з лішнім. Сонца! Прычым, такое сонца, якое не толькі бачыш, але і моцна адчуваеш на сваёй спіне, руках, твары. Спякота! Скідаем плашчы, хтосьці гаворыць, што дарэмна з раніцы завязаў гальштук. Снеданне. Духмяныя, сакавітыя трускалкі ў сярэдзіне мая.

Але хутка пакідаем Ташкент. Між іншым, ніхто з нас не мог дакладна адказаць, у які момант. Унізе праплываюць неагляднымі пяскамі. Інфармацыю аб гэтым мы атрымалі ад той жа сцюардэсы.

Але хутка пачынаюцца горы. Масіўныя, велічныя, яны павольна паўзуць пад плоскасцямі ІЛа. Гаворка ў кабіне самалёта непрыкметна сціхла. Горы, так жа, як і мора, прымушаюць засяроджвацца, паглыбіцца ў нейкія спакойныя, няясныя думкі. А тут было за што ўзяцца думкам! Паказаліся снежныя вяршыні. Яны ўзнікалі то справа, то злева, нібы выступаючы з асляпляльнага ззяння, і знікалі гэтак жа нечакана, каб таксама непрыкметна растаць.

І вось перасякаем граніцу. Мы ў Афганістане. Пад намі — горы Гіндукуша. Унізе — вузкія даліны, рэкі, што бягуць сярод скал. Вось ужо — зялёныя даліны, горныя сцяжынкі, маленькія кішлакі.

Вось тут, сярод гэтых гігантаў, і ляжыць Кабул — сталіца краіны. Паступова ідзём на зніжэнне. Вяршыні гор здаюцца ўжо зусім блізкімі. Лётчык выводзіць самалёт на прамую. Горад, поле аэрадрома...

Вось і Кабул. Самалёт, усё больш запавольваючы бег, падрульвае да будынка аэравакзала, а ад яго да нас насустрач ідзе вялікая група людзей. Загарэлыя, вясёлыя твары, кветкі... Прыемна, калі сустракаюць цябе як доўгачаканага госця, калі табе сапраўды шчыра рады.

Сядаем у аўтамашыны і едзем у гасцініцу. Гэта — «Арыяна». З акна нумара, адведзенага мне, відаць горад і навакольная панарама гор.

Насельніцтва Кабула — крыху больш двухсот тысяч чалавек. Нічога і нямнога для сталіцы. Але горад раскінуўся на вялікай тэрыторыі. Гэта таму, што будынкаў шматпавярховых, двух- і трохпавярховых тут нямнога, а кварталаў, якія складаюцца з невялікіх, малюсенькіх дамкоў, што патанаюць у зеляніне, проста не злічыць. Па цэнтральных вуліцах, узнімаючы пыл, снуюць аўтамабілі—аўтобусы, таксі, шмат машын асабістага карыстання. Сустракаюцца сярод іх і савецкія маркі—«масквічы», «волгі». Але бліжэй да ўскраін аўтамашыны ўжо рэдкасць. Тут на крывых і незабрукаваных вулачках дробна перабіраюць нагамі ослікі, паважна ступаюць вярблюды. Як на першых, так і на другіх—вялізныя мяшкі з усялякай паклажаю. Збожжа, цэгла, гародніна, садавіна... Відаць, жывёла тут асноўны сродак перавозак. Не бачыш нават у цэнтры, як яна смела прабіраецца сярод машын і нават прабірае сабе дарогу проста пасярод тратуара. А што рабіць? Трэба ж таму ці іншаму прадаўцу дастаўляць свой тавар на рынак — вось і даводзіцца выбіраць дарогу каракцейшую. Спрытна, але разам з тым з сапраўды ўсходнім спакоем і меланхалічнасцю, дзе-нідзе, а то і проста палкай падганяюць яны сваю жывёлу, не звяртаючы ўвагі на рух. Тут жа, як правіла, на ўсіх ...халаты, падпяразаныя ... ладныя, ... на галовах ... каракулевыя шапкі — афганкі. ... часта ... задуменныя.

Афганцы — свабодалюбівы народ. Сорак тры гады назад, ва ўпартай барацьбе з англійскімі каланізатарамі яны адстаялі сваю незалежнасць, выгнаўшы з краіны каланізатараў — ангельцаў. Мы прыбылі ў Кабул якраз у пярэдадзень знамянальнага для народа свята — Дня незалежнасці. І хоць афіцыйна адзначэнне гэтай падзеі праводзіцца на гарадскім стадыёне ў жніўні, тым не менш мы прачыталі ў газетах цёплае пасланне Мікіты Сяргеевіча Хрушчова, які горача павіншаваў афганскі народ з нацыянальным святам. Па ўсім горадзе можна сустрэць знакі памяці героям — удзельнікам вызвалення краіны. Проста насупраць гасцініцы «Арыяна» — пліта невядомага салдата. У цэнтры горада — абеліск у нацыянальным стылі.

Горад перасякае рака Кабул. Ёсць тут і крамы, вакол якіх многа народу: мыюць ... салаты, ... проста на вуліцы ... прадаюць ... Тут жа ... «дуканчыкі» — ... навакольных ... тавар ... з ... пу... на ... гарачай ... гарэ...

Чалма — дэталь нацыянальнага касцюма. Зрэшты, тут, у Кабуле, — мноства розных адзенняў. І ладныя еўрапейскія «пары», і каракулевая афганка ў спалучэнні з вычурна-стракатай «завыстыльнай» кашуляй навыпуск, і шырокія ўсходнія шаравары над моднымі вастраносымі лакавымі чаравічкамі, і кароткія і вузкія, у абцяжку штонікі і іншае. Заходняя цывілізацыя ўкараняецца ў быт народа, які, відаць, не збіраецца ніколі расставацца са сваёй спрадвечнай усходняй культурай, са сваімі векавымі традыцыямі. Аб гэтым красамоўна сведчаць хоць бы чадры, якія нене ды і ўгледзіш на некаторых дзяўчатах і жанчынах. Угледзіш, не зважаючы на тое, што два гады назад на гарадскім стадыёне ў час святкавання Дня вызвалення па радыё пачуўся заклік скінуць чадру і што гэтаму заклікy першай паследавала, як расказваюць, жонка самога падышаха. Але традыцыі феадальнай эпохі ўсё больш і больш выкараняюцца. Як жа добра глядзець на сонца, на ўсмешкі людзей з адкрытым тварам, — усё большая колькасць афганскіх дзяўчат і жанчын пачынаюць разумець гэта!

Савецкія людзі ў Афганістане карыстаюцца павагаю. Мы самі гэта на сабе адчулі. Нас лёгка пазнавалі па мове — руская мова, відаць, карыстаецца тут папулярнасцю, — і тады толькі паспявай прымаць знакі ўвагі і падкрэсленай прыхільнасці.

Так было, напрыклад, у даліне Пагман, у адной з ваколіц Кабула, якая славіцца сваімі таполямі і вадаспадамі. Праходзілі мы аднойчы гэтым дзівосным месцам ля чайханы, спыніліся непадалёку ад яе, зачараваныя прыгожым краявідам. Толькі пачалі фатаграфаваць яго, як раптам крык:

— Таварыш!

Падбягае хлапчук, амаль чарнаскуры ад загару. Гаспадар чайханы запрашае наведаць яго сціплую ўстанову. Не, ён вельмі просіць. Вельмі. Ідзём. На твары мажнога, пажылога, але на рэдкасць рухавага афганца — выраз шчырай радасці. О, рускія вельмі шмат карыснага робяць для афганцаў. Гэта добра.

— Карашо! — гаворыць гаспадар і паціскае нам усім рукі, паспешліва, моцна, стараючыся не адбіраць у нас лішняга часу, але ў той жа час жадаючы расцягнуць гэтае прыемнае для абодвух бакоў спатканне. У заключэнне частуе: шашлык, які ў час гутаркі быў падсмажаны тут жа на жароўні.

І сакавіка 1956 года паміж Савецкім Саюзам і Афганістанам было заключана пагадненне аб аказанні апошняму тэхнічнай дапамогі. Пры дапамозе і пры ўдзеле савецкіх спецыялістаў тут вядзецца вялікае будаўніцтва. Працуе ўжо ў краіне буйнейшы хлебакамбінат, пабудаваны аўтарамонтны завод, шасейныя дарогі, ажыццяўляецца генеральны план забудовы сталіцы. Простыя афганцы вельмі цэняць гэтую сяброўскую бескарыслівую дапамогу, таму і карысталіся мы, прадстаўнікі сваёй вялікай Радзімы, такой павагаю.

Гэта адчувалася ўсюды — і ў мястэчку Калізімір, і ў даліне Тапа, прыгарадах Кабула, якія некалі належалі асабіста падышаху і служылі для яго ўвесяленняў і адпачынку. Цяпер гэтыя багатыя тэрыторыі прызначаны для грамадскага карыстання. Сюды вялікімі групамі прыязджаюць гараджане, размяшчаюцца ў засені дрэў, да якіх некалі і падысці блізка нельга было, раскладваюць прывезеныя дываночкі, торбы з ежаю, распальваюць прымусы, і тут жа, проста на траве, гатуюць чай, без якога, як вядома, усходняму жыхару ніяк не абысціся! Многія ідуць купацца ў басейнах, што таксама прыносіць вялікае задавальненне. Раней іх празрыстая вада лашчыла толькі жонак падышаха... Так, часы мяняюцца. Нават тут, у краіне, што жыве пад уладаю манархіі, адчуваеш, як слабее яе грозная ўсеабдымная сіла, як усё больш і больш уступак народу даводзіцца рабіць тытулаваным асобам.

— Да пабачэння, таварышы!— сказала нам неяк група афганскіх дзяўчат, калі мы пасля прагляду кінакарціны пакідалі адзін з кінатэатраў горада.

Так, мы былі сапраўднымі таварышамі для гэтых простых людзей. Сапраўды сяброўскімі апладысментамі ўзнагароджвалі яны нашы выступленні, якія штодзённа адбываліся ў мясцовым тэатры «Каболь-Нандары». Цікавасць да іх усё ўзрастала, і прасторная—на 700 месц—зала тэатра ўжо не магла змясціць усіх жадаючых. З аднолькавай цікавасцю прымалі афганцы і рускія песні, і песні беларускага і ўкраінскага народаў, і творы рускіх класікаў, і музыку савецкіх кампазітараў. Прыемна было ўсведамляць, як у час гэтых канцэртаў узнікалі паміж намі і нашымі слухачамі і гледачамі нябачныя ніці сапраўднай дружбы, сапраўднага яднання!

Мне, як выканаўцу на беларускім народным музычным інструменце, цымбалах, пашанцавала іграць у тэатры «Каболь-Нандары» фінал першага канцэрта для цымбал Камінскага, «Працяжную карагодную» ў апрацоўцы Жыновіча, п'есы рускіх кампазітараў-класікаў і савецкіх аўтараў. З асаблівым задавальненнем і ўздымам я выконваў афганскія народныя мелодыі «Гул гутай» («Букет руж») і «Раксі гулхо» («Танец кветак»), якія пачуў у час паездкі і ў гэты ж час развучыў. Афганскія мелодыі на музычным інструменце беларускага народа! Гэта было тое, выказанае моваю музыкі, што цяпер больш за ўсё перапаўняла нашы сэрцы. Гэта былі тыя, вельмі часта кульмінацыйныя хвіліны канцэрта, якія выклікалі шквал авацый, новы буры прыліў удзячнасці.

Пазнаёміліся мы і з афганістанскімі музыкантамі і спявачкамі. Аднойчы, напрыклад, наведалі ансамбль народных інструментаў пры Кабульскім радыёкамітэце. Гучанне гэтага аркестра, створанага некалькі год назад, вельмі самабытнае. Афганскія народныя музычныя інструменты — рабаб, тамбур, дэльроб, дутар, дуль, сантур (усходні брат нашых беларускіх цымбалаў) і многія іншыя ствараюць тут неперадаваемую цудоўную напеўнасць, тую адчувальную ўзгодненасць у імправізацыях і ўпрыгожаннях, якімі ў першую чаргу і адрозніваецца афганская народная музыка. Кіруе ансамблем Мухамед Апар. Пры ансамблі ёсць і салісты. Спявак Гаспарын Насім і спявачка Парвін натхнёна выканалі для нас многія родныя песні. Наша сустрэча прайшла ў абстаноўцы сапраўднай сардэчнасці.

Аднак прафесіянальная музычная культура краіны надзвычай маладая. Нават можна сказаць больш — яна толькі яшчэ перажывае перыяд свайго станаўлення. Гэта вынік вялікай агульнай культурнай адсталасці краіны. Бо тут на кожныя сто чалавек насельніцтва толькі дзесяць умеюць чытаць і пісаць. А дзе ўжо знайсці музыкантаў, якія іграюць па нотах! Расказвалі нам пра аднаго амерыканца, які прыязджаў у Кабул з мэтаю «падняць» у ім музычную культуру. Ён нічога не зрабіў, затое паехаў з краіны, значна ўзбагаціўшыся на нейкіх цёмных махлярствах і спекуляцыях. Ён пакінуў пасля сябе толькі нядобрую памяць. Музыкант-афганец, які расказваў нам гэтую сумную гісторыю, нават з агідаю плюнуў, і гэты яго жэст перакладаць не трэба было.

Але цяпер справа ідзе на лад. Ужо два гады працуе ў краіне кампазітар з Савецкага Таджыкістана Усман Мадзьяраў, з якім мы за сваю кароткую дзесяцідзённую паездку паспелі пасябраваць. Ён нам расказваў эпізоды, якія адносяцца да самага пачатку яго працы. Яны вельмі цікавыя і павучальныя. Так, жадаючы стварыць аркестр, перабраўшы ўсіх наяўных у краіне музыкантаў-прафесіяналаў, ён, напрыклад, знайшоў усяго трох скрыпачоў, якія і ігралі ўсяго толькі на трох пазіцыях! Былі тэрмінова арганізаваны музычныя класы, у якіх былі абвучаны выканаўцы на самых розных інструментах, і, нарэшце, аркестр быў створаны. Цяпер Мадзьяраў вядзе і вялікую музычна-этнаграфічную работу, робіць паездкі па краіне, запісвае народныя мелодыі, апрацоўвае іх, стварае зборнікі.

Афганцы вельмі ўдзячны яму за сапраўдную прафесіянальную дапамогу. Бо яны па-сапраўднаму, мы пераканаліся ў гэтым, любяць музыку — агульначалавечую мову дабра і праўды, светлых пачуццяў і спадзяванняў.

Мы пакідалі краіну, везучы з сабою памяць аб простых яе жыхарах, аб іх сардэчных пачуццях, аб іх выдатных песнях.

Зноў наблізіліся да плоскасцяў нашага ІЛа магутныя гарыстыя леднікі. Ужо схавалася ад позірку лётнае поле кабульскага аэрапорта, а мы ўсё яшчэ ў думках бачылі перад сабою постаці афганцаў, што праводзілі нас, махаючы рукамі, адчувалі на сваіх далонях цеплыню моцных сяброўскіх поціскаў рук.

Бывай, наша добрая, харошая знаёмая — горная краіна Афганістан! Бывайце, добрыя, харошыя людзі, якія ўмеюць цаніць цудоўнае, верыць у дружбу і шчасце!

Афганістан. Джангалакскі аўтарамонтны завод, пабудаваны пры тэхнічным супрацоўніцтве Савецкага Саюза, з'яўляецца першым буйным прамысловым прадпрыемствам Афганістана. Тэхнічнае забеспячэнне завода дае магчымасць вырабляць у яго цэхах розныя машыны, абсталяванне і запасныя часткі, якія да гэтага прывозіліся з-за мяжы. Акрамя таго, завод з'явіцца школай для падрыхтоўкі афганскіх кадраў спецыялістаў.

Фота В. Гаўрыліна.

ПАКАЗВАЮЦЬ ІВАНАЎЦЫ

З калектывам Іванаўскага тэатра музычнай камедыі мінчане сустракаюцца ў чацвёрты раз і кожная сустрэча з тэатрам прыносіць сапраўдную творчую радасць аматарам аперэтачнага мастацтва. Сакрэт гэтай радасці ў тым, што тэатр знаёміць гледача ў першую чаргу з новымі творамі савецкіх аўтараў. Так, іванаўцы першыя паказалі ў Мінску аперэты Ю. Мілюціна «Трамбіта» і «Пацалунак Чаніты», «Вясна спявае» Д. Кабалеўскага, «Тры мушкецёры» Ю. Галубенцава і іншыя.

Вось і цяпер гастролі іванаўцаў пачаліся паказам новага твора — аперэты К. Лістова, Е. Гальперынай і Ю. Аненкава «Севастопальскі вальс». У спектаклі — добры і зладжаны ансамбль. Адчуваецца надзвычай плённая праца дырыжора В. Карпаносава, рэжысёра Р. Розенберга, хармайстра С. Ахомуша, балетмайстра В. Іжэўскага, мастака Б. Пярко і ў першую чаргу акцёраў-выканаўцаў.

Наша савецкая рэчаіснасць, нашы гераічныя працоўныя будні заклікалі на сцэну аперэты новых герояў. Так, пачынаючы з класічнага твора савецкай аперэты — «Вяселля ў Малінаўцы» замест графінь, княгінь, спявачак кафэшантанаў і вар'етэ, людзей «вышэйшага свету» на сцэну прыйшлі звычайныя савецкія людзі — студэнты, маракі, калгаснікі, радысты, геолагі і іншыя. Простыя савецкія людзі, спачатку абаронцы горада-героя Севастопаля, а потым будаўнікі мірнага жыцця дзейнічаюць і ў «Севастопальскім вальсе».

Сюжэт аперэты просты. Медсястра Любаша пакахала лейтэнанта Дзмітрыя Аверына, пакахала першым шчырым дзявочым каханнем. Яна не ведае, ці ёсць у Аверына жонка, сям'я і не хоча пра гэта ведаць. Не ведае пра Любашына каханне і Аверын. Ён думае пра сваю жонку Ніну, з якой вымушаны быў развітацца ў пачатку вайны. А Ніна пакахала другога і паведамляе аб гэтым мужу ў момант падрыхтоўкі абаронцаў Севастопаля да рашучай бойкі з ворагам.

Калі падыходзіць да «Севастопальскага вальса» з патрабаваннямі драматычнага жанра, дык няцяжка заўважыць, што ён часам нагадвае меладраму. І толькі лірычна-мажорны, нават гераічны асноўны лейтматыў музыкі К. Лістова выратоўвае спектакль ад слязліва-сентыментальнага налёту.

У спектаклі іванаўцаў Любашу іграе В. Бірыла. Яна стварае жывы і прывабны вобраз маладой савецкай дзяўчыны. Артыстка ўвесь час вельмі натуральна адчувае сябе на сцэне — і ў песні, і ў танцы, і ў драматычных і камедыйных сітуацыях.

Гэтага, на жаль, нельга сказаць пра выкананне ролі Ніны Бірузовай (арт. М. Касагорава). Глядач застаецца абыякавым да лёсу гэтай жанчыны. Віной таму — слабая літаратурна-драматургічная аснова, што адбілася і на музычнай характарыстыцы вобраза, якая мае абстрактна-лірычны характар, нават з меладраматычным налётам. Зразумела таму, што М. Касагорава, якая валодае добрымі вакальнымі магчымасцямі, не здолела стварыць яркі сцэнічны вобраз.

Сціплым і шчырым чалавекам і ў час вайны і ў час мірнага будаўніцтва прадстае перад намі галоўны герой спектакля Дзмітрый Аверын у выкананні С. Арцюшкевіча.

У выдатнай камедыйнай манеры выконваюць свае ролі вопытныя майстры сцэны — заслужаныя артысты РСФСР Л. Адамантава (цётка Дзіна), Э. Май (боцман Гарбуз), Ю. Чарноў (кіраўнік мастацкай самадзейнасці Феадосій). Выкананне гэтых артыстаў вызначаецца добрым мастацкім густам і адсутнасцю «націскаў», якія часам яшчэ можна сустрэць у аперэце.

Не ўсё дасканала ў новым спектаклі іванаўцаў. Але галоўнае у тым, што калектыў тэатра здолеў надаць твору сапраўднае патрыятычнае гучанне. Спектакль «Севастопальскі вальс» радуе таксама высокай выканаўчай культурай.

Ю. ВАСІЛЬЕЎ.

На гастролях у Віцебску

З цеплынёй і цікавасцю сустракалі працоўныя Віцебска выступленні артыстаў Калінінградскага абласнога драматычнага тэатра і рэспубліканскага Тэатра юнага гледача. За гэты час было пастаўлена амаль 20 спектакляў. Зараз у памяшканні Тэатра імя Якуба Коласа пачаў гастролі Станіслаўскі абласны ўкраінскі музычна-драматычны тэатр імя І. Франко. Віцябляне ўбачаць спектаклі «Прыходзіць каханне», «Тытарыўна», «Людзі ў шынялях», «Ой, не хадзі, Грыцю, на вечарніцы», «Цыганка Аза» і іншыя.

Украінскія артысты выступяць таксама ў Полацку, Оршы, пабываюць на прадпрыемствах і ў калгасах.

Ф. РАМАШКА.

БІБЛІЯТЭКАРЫ абменьваюцца вопытам

«Лепш раз убачыць, чым сто раз пачуць», — гаворыць кітайская прыказка. Гэтай думкі трымаюцца прапагандысты кнігі Магілёўшчыны. Вось чаму ўсё часцей і часцей семінары бібліятэкараў праводзяцца ў перадавых установах культуры.

Чарговы трохдзённы семінар работнікаў раённых і пасялковых бібліятэк вобласці адбыўся ў Шклоўскай раённай бібліятэцы, адной з лепшых у рэспубліцы. Загадчыца раённай бібліятэкі А. Давідовіч падзялілася вопытам работы, адказала на шматлікія пытанні гасцей. Бібліятэкары пазнаёміліся з работай абанемента, чытальнай залы і метадычнага кабінета.

Быў у праграме гэтага семінара і абмен думкамі. Цікава расказвала пра сваю работу загадчыца абанемента Мсціслаўскай раённай бібліятэкі Святлана Гайко, у прыватнасці, як у раёне праводзяцца вечары «За камуністычны быт» і «Вечары славы працы». Загадчыца Магілёўскай раённай бібліятэкі Марыя Базылёва зрабіла даклад аб вопыце работы бібліятэк апорна-паказальных гаспадарак па прапагандзе сельскагаспадарчых ведаў і перадавога вопыту.

А яшчэ ўдзельнікі семінара пазнаёміліся з работай бібліятэкі на грамадскіх асновах, праслухалі лекцыю-канцэрт «Па старонках любімых кніг», пабывалі ў цырку.

На семінары быў зроблен агляд прывезеных з раёнаў бібліятэчных плакатаў. Лепшымі прызнаны плакаты: «У свеце прыгожага» (Горацкі раён), «Камунізм — гэта маладосць свету і яго будаваць маладым» (Мсціслаўскі раён), «Бібліяграфія — лепшы дарадчык у выбары кніг» (Касцюковіцкі раён), «Тры кармавыя кіты» (Клімавіцкі раён).

В. АРЦЕМ'ЕЎ.

Недабітым французскім ваякам з так званай «Сакрэтнай арміі» Бон радушна даў прытулак. З фашысцкім дыктатарам Франко ўрад ФРГ падпісаў адпаведнае пагадненне.

З ГАЗЕТ.

ГІТЛЕР. Бачыце, панове, ваша праца не прапала марна!..

Мал. Ул. БАРАНОЎСКАГА.

ТЭАТР САРАКА РЭЖЫСЁРАЎ

Спачатку быў «капуснік». Кожны студэнт ведае, што гэта такое. Гэта класіка навыварат, гэта зубаскальства, сатыра без абагульненняў і гумар без граніц. З капусніка нарадзіўся ЭСТ—эстрадны студэнцкі тэатр. Цяпер ён таксама мала падобны на бацьку, як дарослы страус на толькі што знесенае яйка.

Стварaўся ЭСТ так. Ініцыятыўны камітэт з улюбёных у тэатр энтузіястаў сабраў агульнамаскоўскі з'езд майстроў «капусніка». Потым месяц за месяцам, год за годам ішоў адсеў. З вялікага калектыву выпадалі тыя, хто не вытрымаў жалезнай дысцыпліны новага тэатра, стамляючых начных рэпетыцый, заўсёдных пошукаў і іншых цяжкасцей нараджэння і росту.

Засталіся людзі, якія могуць іграць з вывіхнутай нагою, з тэмпературай у трыццаць дзевяць і пяць дзесятых. Гэта не аўтарскае перабольшанне, — я маю на ўвазе сапраўдныя выпадкі.

Цяпер многія з трупы закончылі універсітэт і інстытуты. Яны сталі медыкамі, інжынерамі, журналістамі. Ад чарцёжнай дошкі і аперацыйнага стала спяшаюцца яны вечарамі на вуліцу Герцэна і рэпеціруюць да поўначы.

Цяпер яны рыхтуюць трэці, чацвёрты і пяты спектаклі. Я раскажу пра другі, які і аўтарытэтныя гледачы, і самі аўтары лічаць характэрным для выбранага тэатрам шляху. Спектакль называецца «Прыслухайцеся, час!»

...Навіны, газеты, більды, тэлетайпы. Матляецца маятнік, адлічвае секунды. За адну секунду свет траціць на вайну 2 300 долараў. Лётчык, які кінуў атамную бомбу, звар'яцеў. Мешчанін, соладка пачухваючыся, чаўкае ў свіной асалодзе. Недзе спее рэваншызм. Закаханыя ператвараюцца ў сілуэты, сілуэты становяцца мішэнямі. Аўтаматная чарга. Мешчанін тасуе карты. Дзесьці спее вайна. Егіпецкія пірамiды і Эйфелева вежа могуць стаць прахам. Чырвоным полымем трапечуць злосныя рукі. Ты, што прынёс смерць, адкуль ты ўзяўся? Мешчанін пачухвае сябе за вухам. Навіны, газеты, більды, тэлетайпы...

Так моваю пантамімы і танца, вершамі і прозай, імклівым рытмам, дасціпным дыялогам, ігрою святла, колеру і гуку тэатр з першых хвілін узрушае ўяўленне і прымушае працаваць думку.

...Дарога. Песня. «Ужо світанне, час ісці».

Сядзяць двое:

— Тут будзе канапа.

— А тут — стэлаж. З кнігамі.

— А тут—сервант.

— Не, тут будзе песня.

— Якая песня? Тут будзе сервант!

І ён устае і ідзе. А яна застаецца з сервантам.

...«Байкі ў колеры». Выбягаюць дзве пары. З рознымі шчытамі — белымі і чорнымі. Яны змагаюцца, яны адстойваюць свае колеры. Потым выходзіць пяты. Ён дае ўсім новыя шчыты — шэрыя. Барацьба сціхае. За што ж цяпер змагацца? Называецца — «Шэрасць».

Ёсць яшчэ «Прынцыповасць», «Прагрэс».

Мне хочацца пераказваць яшчэ і яшчэ, але ўсё роўна хоць колькі-небудзь здавальняючага ўяўлення аб спектаклі такім чынам я не ствару. Бо ЭСТ не расказвае. Ён паказвае. Калі вядомую нам эстраду стварае перш за ўсё літаратура, дык інтэрмедыі ЭСТа зроблены жэстам, рухам. Літаратурны сцэнарый такіх спектакляў нічога не раскажа нават спецыялісту. Тэкст з'яўляецца і ў іх састаўной і часцей за ўсё не галоўнай часткай.

Гэта адна вызначальная рыса студэнцкага тэатра.

Другая — яго інтэлектуальнасць.

Адзін з рэжысёраў тэатра, Марк Разоўскі, намаляваў мне ўмоўную схему.

— Можна вырашыць тэму па прынцыпу $2\times2=4$. Гэта сумна, бо глядач не атрымлівае нічога, апроч вядомай яму інфармацыі. Можна падаць так: $2\times2=4$(!), г. зн. выказаць свае акцёрскія адносіны. Ёсць форма $2\times2=4$(?). Тут мы абуджаем увагу гледача, прымушаем яго задумацца: ці так гэта? Асноўная форма нашага тэатра, тэатра ідэі, гэта $2\times2=\sqrt{16}$. Мы прымушаем гледача рашаць задачу. Тут не можа быць любога адказу. Рашыўшы, глядач атрымае тую ж чацвёрку. Але дашукваецца ён яе самастойна...

Тэатр новы, новы сваімі асаблівасцямі. Іх шмат: падкрэсленая гратэсковасць («яны купаюцца ў гратэску», сказаў пра ЭСТ адзін крытык), складанасць («адным мазком свет XX стагоддзя не вычарпаеш») і ідэя рэжысёра, якая дамінуе над усім. Калектыўная ідэя, бо, як я бачыў гэта на рэпетыцыях і як падкрэсліла адна з актрыс, робячы спасылку на свой вопыт работы ў іншых тэатрах, нідзе так не патрабуюць ад акцёра актыўнага творчага мыслення, як у ЭСТ. Ды гэта і зразумела: чым жа тады было б замяніць адсутнасць традыцый і прафесіянальнай адукацыі? Вось чаму, акрамя трох асноўных рэжысёраў, рэжысёрам бывае кожны акцёр.

Для лаканічнасці паспрабуем запоўніць анкету на гэты студэнцкі тэатр. Яго мэта — выкараняць ханжаства, хлусню, бескультур'е, дрэнны густ. Мэта—быць тэатрам грамадзянскім. Яго творчы прынцып — мінімум слоў, максімум дзеяння. Адсюль асаблівая ўвага пластыцы. Яго стыль — строгі і лаканічны, лірыка і кантрасты. Яго патрабаванні да акцёра—універсальнасць: ад акрабатыкі і танца да сур'ёзнага драматычнага роздуму. Яго запаветнае жаданне — стаць прафесіянальным. Прагнозы — аптымістычныя.

Ну, а што гавораць гледачы? Я быў на абмеркаванні. І вось што запісаў.

Аркадзь Райкін, акцёр: Шматлікія нашы тысячы слоў—нуль у параўнанні з тым, што робяць гэтыя людзі.

Аляксандр Свабодкін, крытык: На тэатральным небасхіле Масквы з'явілася новая зорка. Ваш тэатр, калі шукаць дакладныя словы, — спрэчны і заразлівы.

Генадзь Марозаў, механік: Вы не працуеце, вы творыце. Вы прымушаеце думаць нават тых, каму гэтага не хочацца.

Валянцін Плучак, рэжысёр: Паўтары гадзіны прайшлі, як адна мінута. Вы адстойваеце вялікія каштоўнасці і нізрынаеце тое, што прыніжае чалавека.

У тэатра — далёкія планы. Адна з бліжэйшых пастановак — «Стары і мора». Я думаю: а як жа рыба, а як жа ільвы, што гуляюць на пяску? Мне гаварылі: усё будзе. А як—убачыце ўвосень.

Застаецца дадаць, што ЭСТ нарадзіўся не на голым месцы, што ў яго ёсць карэнні. Гэта сінтэз сучаснасці і традыцый. Гэта кінематограф і скульптура, Латэрна Магіка і Мейерхольд, Марсель Марсо і тэатр «Сіняй блузы». Бацькоў у яго шмат. Але малы нарадзіўся з характарам і зусім самастойны.

Віктар БУХАНАЎ,
(АДН).

Галоўны рэдактар Н. Е. ПАШКЕВІЧ.
Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, А. І. БУТАКОЎ, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, В. Ул. ІВАШЫН, А. Н. МАРЦІНОВІЧ (адказны сакратар), П. Ф. ПРЫХОДЗЬКА, Р. К. САБАЛЕНКА (намеснік галоўнага рэдактара), М. Г. ТКАЧОЎ, І. З. ШАРАХОЎСКІ, І. Б. ШАЦІЛА, Р. Р. ШЫРМА.

«Литература и искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР Минск

Адрас рэдакцыі: г. Мінск, вул. Захарава, 19. Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі—3-24-61, намесніка галоўнага рэдактара—3-25-25, адказнага сакратара—3-25-25, аддзела літаратуры—3-22-04, аддзела мастацтва — 3-24-62, аддзела культуры—3-22-04, выдавецтва—3-19-52, бухгалтэрыі—3-11-03

«Літаратура і мастацтва» выходзіць два разы на тыдзень: у аўторак і пятніцу

АТ 01234.

Друкарня выдавецтва «Звязда».